

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Західноукраїнський національний університет
Факультет фінансів та обліку
Кафедра податків та фіскальної політики

КАРУН Вікторія Петрівна

**Наукова парадигма трансформації податкової
політики України / Scientific Paradigm of
Transformation of Tax Policy of Ukraine**

спеціальність: 072 - Фінанси, банківська справа та страхування
освітньо-професійна програма - Фіскальне адміністрування

Кваліфікаційна робота

Виконала студентка групи
ФФАм-21
В. П. Карун

Науковий керівник:
к.е.н., доцент, В. В. Сідляр

Кваліфікаційну роботу
допущено до захисту:

"__" _____ 20__ р.

Завідувач кафедри
_____ **А. І. Луцик**

ТЕРНОПІЛЬ - 2021

ЗМІСТ

Вступ	3
Розділ 1. Науково-теоретичні та організаційні засади здійснення податкової політики	6
1.1. Сутнісні детермінанти, принципи та роль податкової політики	6
1.2. Інституційно-правові аспекти податкової політики на державному та місцевому рівнях	14
Висновки до розділу 1	24
Розділ 2. Прагматичні домінанти реалізації податкової політики в Україні	25
2.1. Аналітичні підвалини податкової політики у контексті формування бюджетних ресурсів	25
2.2. Моніторинг конкурентоспроможності податкової системи України в умовах євроінтеграційних процесів	32
Висновки до розділу 2	40
Розділ 3. Шляхи підвищення ефективності податкової політики України в умовах трансформації фіскальних відносин	42
3.1. Зарубіжний досвід податкової політики в умовах активізації децентралізаційних процесів	42
3.2. Систематизація векторів реформування податкової політики України	52
Висновки до розділу 3	59
Висновки	60
Список використаних джерел	63

ВСТУП

Актуальність теми. Економічна діяльність української держави охоплює всі економічні явища і процеси, в яких вона бере участь або певним чином втручається в них. Особливу роль у структурі економічної діяльності відіграє її податкова діяльність, яка не тільки реалізує функцію мобілізації грошових коштів, необхідних державі для виконання нею певних функцій, а й може сприяти створенню ефективних економічних умов, які спонукали б суб'єктів господарювання діяти в потрібному суспільному напрямі, сприяти вирішенню завдань відповідно до загальнодержавних та приватних інтересів.

Питання про значущість податкової політики як засобу регулювання економічних процесів є надзвичайно актуальним сьогодні, оскільки виникла реальна потреба пошуку джерел виходу з кризи, боротьби з інфляцією, протидії наслідкам пандемії COVID-19, забезпечення вищого рівня життя громадян та стимулювання розвитку пріоритетних галузей національного господарства, оскільки всіх цих векторів можливо досягнути у випадку її ефективної реалізації. Таким чином, нагальною є потреба в дослідженні інституційно-правових детермінант податкової політики на державному та місцевому рівнях як ключового інструменту регулювання соціально-економічних процесів.

Питанням формування податкової політики України, її складному становленню й розвитку присвятили свої праці такі науковці та фахівці, а саме: В. Андрущенко, З. Варналій, О. Василик, Л. Воронова, О. Десятнюк, Т. Єфименко, Ю. Іванов, О. Кириленко, Н. Кучерявенко, А. Крисоватий, І. Луніна, В. Мельник, О. Музика, Ц. Огонь, В. Опарін, М. Пабат, В. Рибак, В. Синчак, А. Соколовська, В. Суторміна, Л. Тарангул, В. Федосов, Л. Шабліста, К. Швабій, І. Чугунов, С. Юрій та інші.

Однак, у своїх науково-практичних доробках значна увага, здебільшого, проблематиці наповнення бюджетів різних рівнів, фіскального регулювання економічних процесів, податкового стимулювання інновацій та інвестицій, ключовим аспектам мінімізації впливу фінансової кризи на податкове

реформування в Україні тощо. На нашу думку, сьогодні важливо приділяти увагу інституційним та організаційно-правовим засадам трансформації податкової політики на державному та місцевому рівнях, зважаючи на сучасні риси ризиковості фіскального простору під впливом карантинних обмежень, враховуючи специфіку динамізму податкового та бюджетного законодавства, акцентуючи увагу на децентралізації влади, діджиталізації роботи контролюючих органів у сфері оподаткування, формуванні конкурентоспроможного податкового потенціалу держави та територіальних громад.

Мета роботи визначається необхідністю дослідження теоретичних та практичних аспектів організації та провадження податкової політики України в сучасних умовах трансформації соціально-економічного глобального середовища. Для досягнення окресленої мети необхідно вирішити наступні **завдання:**

- висвітлити сутнісні детермінанти, принципи та роль податкової політики;
- розглянути інституційно-правові аспекти податкової політики на державному та місцевому рівнях;
- дослідити аналітичні аспекти податкової політики у контексті формування бюджетних ресурсів;
- здійснити моніторинг конкурентоспроможності податкової системи України в умовах євроінтеграційних процесів;
- обґрунтувати основні аспекти зарубіжної практики податкової політики в умовах активізації децентралізаційних процесів;
- систематизувати та запропонувати шляхи реформування податкової політики України.

Об'єктом кваліфікаційної роботи виступає сучасна парадигма фіскальної політики держави.

Предметом кваліфікаційної роботи виступають теоретичні та прагматичні домінанти реалізації податкової політики.

Методи дослідження. В даному дослідженні використано метод порівняльного аналізу, за допомогою якого проводиться порівняння надходжень до бюджету України за останні роки. На основі методу наукової абстракції (виділення найбільш суттєвих сторін досліджуваного явища) в даному дослідженні виділяється критерій обсягу надходжень у бюджет. Також було використано системний підхід, діалектичний та статистичний методи; методи наукового абстрагування, історичний метод, методи аналізу і синтезу, графічний метод у процесі побудови рисунків тощо.

Теоретичною основою дослідження є фундаментальні положення вітчизняної та зарубіжної економічної науки, наукові досягнення сучасної фінансової думки, наукові дослідження провідних фахівців у сфері фінансів, податкової та бюджетної політики.

Інформаційну базу роботи становлять законодавчі та нормативно-правові акти, звітні дані Державної служби статистики України, Міністерства фінансів України, Державної податкової служби України, Державної казначейської служби України, а також монографічні дослідження та публікації у періодичних виданнях вітчизняних і зарубіжних авторів з питань бюджетно-податкової політики.

Практичне значення одержаних результатів полягає у сформульованих та обґрунтованих положеннях, висновках і пропозиціях, які дозволяють визначити напрями реформування податкової політики України в умовах євроінтеграційних процесів.

Апробація результатів дослідження. Основні результати та висновки, отримані в ході проведеного дослідження були апробовані у вигляді тез доповідей на Всеукраїнській науково-практичній конференції студентів та молодих вчених «Фіскальна політика України в умовах євроінтеграційних процесів (2020-2021 рр.) та інших наукових заходах кафедри податків та фіскальної політики ЗУНУ (круглі столи, засідання наукових гуртків тощо).

Загальний обсяг роботи становить 70 сторінок, наведено 3 таблиці, 8 рисунків і 70 літературних та інформаційних джерел.

РОЗДІЛ 1.

НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ ЗДІЙСНЕННЯ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ

1.1. Сутнісні детермінанти, принципи та роль податкової політики

Економічний розвиток України залежить від її податкової політики, правильний напрям якої забезпечить виконання державою своїх обов'язків і функцій та підвищить добробут населення. Адже податкова політика є інструментом регулювання економічних процесів у державі.

Безумовно, податок є одним із основних понять у фінансовій науці. Складність розуміння його сутності обумовлена тим, що це одночасно економічне, господарське та правове явище. У багатьох випадках науковці не спроможні пояснити економічний зміст податку за допомогою існуючих методів. Тому, досліджуючи сутність даного поняття, вони зазнають суттєвих труднощів у його трактуванні саме як економічного поняття. Тому в численних працях зарубіжних та вітчизняних науковців є низка дефініцій. Так, В. Андрущенко під визначенням податок розуміє “демократичний за процедурою встановлення, але примусовий за формою стягнення платіж індивідів і корпорацій, призначений для трансферту фінансових ресурсів з приватного сектора в державний з метою фінансування суспільних, загальнонаціональних, урядових потреб способом, альтернативним емісії та позикам” [1]. А. Крисоватий визначає податок, як “обов'язковий платіж, який законодавчо встановлює держава, сплачують юридичні та фізичні особи в процесі перерозподілу частини вартості ВВП й акумулюють у централізованих грошових фондах для фінансового забезпечення виконання державою функцій” [2].

Водночас, “податкова політика – дуже складне й багатоаспектне явище, а її результатами можуть стати як стримування та уповільнення економічного

розвитку, так і стимулювання підприємницької активності й підвищення рівня суспільного добробуту” [3, с. 673]. Поки що в Україні немає чітко визначених напрямів податкової політики, ані в сучасному податковому законодавстві це не деталізовано. Розкриття дефініції поняття «податкова політика» та питання вивчення принципів податкової політики пов’язані між собою, оскільки чітке розуміння сутності податкової політики сприяє подальшому плануванню та розробці принципів у сфері податкової політики. податкова політика [4].

Професор Ю. Іванов розкриває різноманіття поглядів на поняття “податкова політика”. Вченим виділено три основні підходи до визначення цього поняття, згруповано їх, виявлено загальне і часткове в них: “перший підхід – це вузькоспрямований, який відрізняється прагненням обмежити сферу застосування податкової політики виключно сферою податків. Другий – функціонально-цільовий, відрізняється виділенням функціональних можливостей та економічної сутності податків, зазначенням поточних цілей реалізації податкової політики. Третій – стратегічно орієнтований, відрізняється виділенням цільових стратегічних орієнтирів, перспективних вимог та рамкових обмежень податкової політики” [5, с. 94]. Безумовно, пропонувані способи сприяють сприйняттю потрібної категорії. Але всі ці визначення зосереджені на визначенні податкової політики виключно для країни, тобто для цілей країни, тобто народ є країною, і наведена червона лінія зберігається.

Широка сучасна податкова політика залежить від економічних, політичних і соціально-культурних чинників суспільства, є засобом розподілу та перерозподілу валового національного доходу та бюджету, який може забезпечити економічне зростання та безпосередньо впливати на формування соціальної політики. Ці соціально-економічні та інші неекономічні аспекти податкової політики хвилюють багатьох сучасних дослідників [6].

На думку В. Онищенка, “податкова політика являє собою систему державних заходів в області регулювання оподаткування. Проте автор звертає увагу на зумовленість змісту та мети податкової політики соціально-

економічними та політичними чинниками розвитку суспільства – «соціально-економічним ладом суспільства, стратегічними цілями, які визначають розвиток національної економіки, соціальними групами, що стоять при владі та міжнародними зобов'язаннями в сфері державних фінансів. Тобто можна говорити про те, що, з одного боку, податкова політика визначається загальним підходом до питань державного регулювання економіки, а з іншого – саме впливає на концепцію регулювання» [7, с. 20].

Для визначення поняття «державна податкова політика» за основу можна взяти визначення професора І. Майбурова: «податкова політика – це складова частина соціально-економічної політики держави, орієнтована на формування такої податкової системи, яка буде стимулювати накопичення та раціональне використання національного багатства країни, сприяти гармонізації інтересів економіки і суспільства, і тим самим забезпечувати соціально-економічний прогрес суспільства» [8, с. 18]. У ньому автор сформулював головну ціль перебудови податкової системи України, показав її зв'язок з податковою політикою

Тим не менше, варто констатувати думку Л. Баранник: «державна податкова політика – це складова частина соціально-економічної політики держави, орієнтована на формування такої податкової системи, яка враховує індивідуальний інтерес платника податків, що базується на здоров'ї, демографічних змінах і благополуччі платника податків, стимулює накопичення та раціональне використання національного багатства країни, сприяє гармонізації інтересів економіки і суспільства, а також забезпечує соціально-економічний прогрес суспільства» [9, с. 116].

Суб'єктами державної податкової політики є Президент України, Верховна Рада України, Кабінет міністрів України, платник податків. Об'єкт державної податкової політики – податкова система України. На нашу думку, до об'єкта слід додати й інтерес платника податків.

Зазначимо, що у статті 4 Податкового кодексу України зазначені основні засади податкового законодавства України, деякі з них за змістом відносяться

до принципів формування податкової політики: “фіскальна достатність; рівність, недопущення податкової дискримінації; соціальна справедливість; стабільність; єдиний підхід; загальність; відповідальність; нейтральність оподаткування; економічність оподаткування” [10].

Таким чином, деякі принципи податкової політики України збігаються із загальноекономічними, або ж класичними принципами. Принципи формування податкової політики України можна згрупувати графічно (див. рис. 1.1).

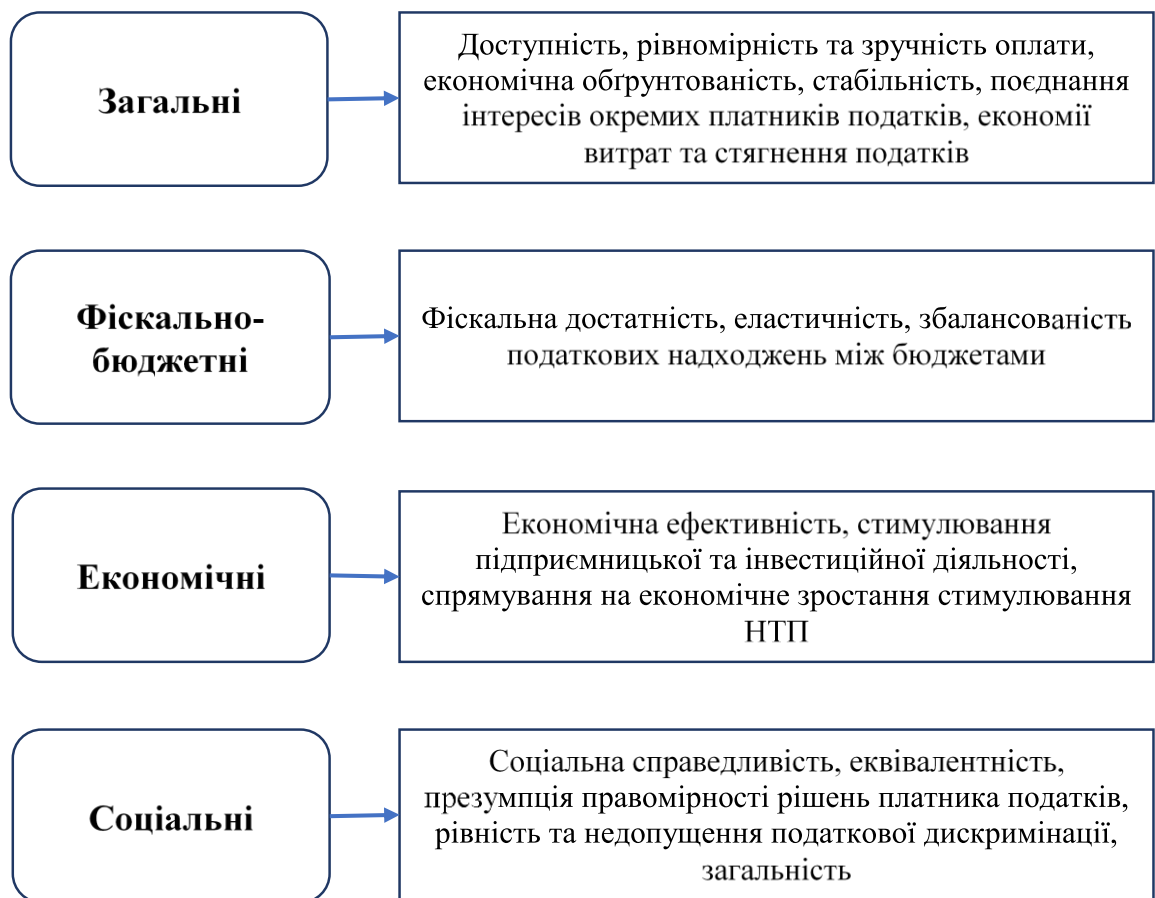

Рис. 1.1. Групування та базова характеристика принципів податкової політики [2, 11]

У сучасних умовах можна виділити наступні принципи формування податкової політики:

1. Принцип наукової обґрунтованості. Сучасна політика має бути науково обґрунтованою та доведеною. Його формування мають завершити

професіонали різних сфер (економісти, юристи, соціологи, філософи). Невід'ємною частиною наукової обґрунтованості має бути її ретельна наукова перевірка.

2. Принцип законності. Через свою важливість податкова політика не може бути простою установкою програмного забезпечення національним регуляторним органом. Воно має визначатися документами стратегічного (концептуального) планування та тактичними регулярними змістовими документами, які мають нормативно-правовий характер і є обов'язковими для виконання адміністративним відділом.

3. Оцінка та принципи обліку очікуваних ефектів. Вибір цілей податкової політики та основних засобів досягнення цілей має ґрунтуватися на передбаченні всіх можливих впливів (результатів), а також має бути продемонстровано найточнішу кількісну оцінку. Необхідно враховувати не тільки позитивний вплив цілі, але й очікуваний негативний вплив, який завжди існує в будь-якій податковій політиці.

4. Принцип балансування та узгодження різних інтересів. Вибір цілей податкової політики та основних засобів їх досягнення не повинен ґрунтуватися лише на оцінці ефекту та обліку. Цей вибір має супроводжуватися необхідністю врахування різних типів бюджетів та інтересів різних типів платників податків. Необхідно узгодити різні інтереси.

5. Принцип єдності стратегії і тактики. Формування податкової політики має включати розробку концепцій (теорій) та розробку стратегій реалізації. Реалізація податкової політики має передбачати формулювання несуперечливих стратегій.

6. Принцип гнучкості означає, що податкова політика повинна мати достатню гнучкість, а не лише адаптуватися до змін соціальної та економічної ситуації в регіоні, країні і навіть у світі. У загальному розумінні податкова політика має суворо слідувати соціально-економічним змінам, але в деяких випадках вона навіть має передбачати та передбачати очікувані зміни.

Встановлена податкова політика – це не догма, а керівництво до дії, яке постійно вдосконалюється та об'єктивно переглядається.

7. Принцип відкритості (прозорості). Відповідно до цього принципу, незалежно від того, чи це нововипущена податкова політика, тобто документ стратегічної політики, чи вже реалізована податкова політика, тобто тактичний нормативно-правовий документ, вона має широко використовуватися та обговорюватися. Ці документи не повинні залишатися конфіденційними. Крім того, з метою адаптації діяльності платників податків до змін у податковій політиці протягом певного періоду, держава зобов'язана завчасно повідомляти про ці зміни [11].

8. Принцип політичної відповідальності. Держава має продовжувати закликати громадян до принципової оцінки того, чи рухається в цьому напрямку податкова політика. Податкова політика повинна повністю відповідати інтересам громадського вибору.

9. Принцип фіскальної адекватності. При формуванні податкової політики необхідно забезпечити оптимальні податкові надходження на основі задекларованих економічних засад. Іншими словами, перерозподіл податкових надходжень у бюджетній системі має бути достатнім для виконання відповідних управлінських функцій.

10. Принцип інтеграції. Його слід поступово включати до вимог конкретних регіональних інтеграційних об'єднань для забезпечення адаптації та координації національної податкової політики. Запозичуйте методи та інструменти зарубіжних країн для реалізації податкової політики.

11. Принцип стабільності означає, що політика оподаткування не повинна змінюватися протягом певного періоду часу. За допомогою цього принципу суб'єкти господарювання під керівництвом стабільного оподаткування мають можливість з високою ймовірністю прогнозувати напрямок фінансових стратегій та отримувати потенційний прибуток. Крім того, стабільна податкова політика підвищила рівень ефективності збору та управління податками [12].

При цьому визначимо можливі цілі податкової політики держави. У більшості випадків саме фіскальна політика спрощує погляд на таку політику. Насправді існує багато різноманітних цілей, які можна поставити перед сучасною національною податковою політикою. Їх асортимент досить широкий. В останні десятиліття уряди багатьох країн впроваджували національну податкову політику, дедалі частіше втручалися в ринкові операції, сприяли пріоритетному розвитку окремих галузей, впливали на інноваційну та інвестиційну діяльність, стимулювали реструктуризацію економіки та розширювали «зелене» виробництво. І споживання. , З процесом міждержавної інтеграції

Крім фінансів, ми вважаємо, що доцільно виділити економічні, соціальні, екологічні та міжнародні цілі. Все це дуже важливо для розвитку країни, але вивчити їх в одній статті важко. Наприклад, зупинимося на екологічних цілях державної податкової політики.

Сучасні податкові реформи в деяких країнах Європи рухаються в напрямку перенесення податкового тягаря з мобільних факторів виробництва, особливо робочої сили, на природні ресурси. Навколишнє середовище часто розглядається як одне з найбільш проблемних питань у процесі узгодження законодавства, особливо оподаткування. Україна має багаті запаси природних ресурсів, і необхідно розвивати податки на природні ресурси, а також екологічні податки [13].

Визнання вступу до ЄС як стратегічного пріоритету розвитку неминуче ставить перед Україною низку питань стосовно подальшої стратегії реформування податкової системи. Одним із провідних засобів здійснення такої стратегії має стати економічний механізм природокористування та природовідтворення. Така податкова реформа повинна бути побудована на розширенні податкової бази за рахунок ресурсопотоку при зменшенні рівня оподаткування робочих місць, тим більше що надходження до бюджету від прямих податків має стійку тенденцію до зменшення.

Водночас досвід розвинутих демократій свідчить, що громадяни мають право і навіть потребу брати участь у формуванні та реалізації національної податкової політики з метою захисту своїх інтересів як платників податків. Тому розробка податкової політики в сучасній демократичній правовій країні стала предметом взаємодії платників податків та державних інституцій.

На жаль, існує велика різниця між оптимальною побудовою податкової системи з точки зору країни та з точки зору громадян та суб'єктів господарювання. Водночас відмінності та спільні інтереси впливають із посередницької ролі бюджету між національним добробутом та особистим добробутом. З національного боку оптимізація спрощена як еквівалентність податкових стимулів ефективності виробництва, включаючи заохочення підприємницьких ризиків та максимізацію функції соціального добробуту при зменшенні соціальної нерівності [14, с.17]. 51]. Від того, як держава виконує цю функцію, залежить узгодження податкових інтересів між державою та платниками податків громадян. Останній є предметом взаємодії влади та інститутів громадянського суспільства в податковій сфері.

Таким чином, суспільна складова частина податкової політики актуалізує проблему взаємодії держави та громадян в особі інститутів громадянського суспільства, що відстоюють їх приватні та суспільні інтереси, у сфері оподаткування, оскільки податкова політика держави зачіпає інтереси усіх без винятку громадян. Водночас це не лише впливає на вигідну бюджету проблему сплати податків, а й впливає на відповідність податковому тиску суспільних благ. Суспільні блага має надаватися державою за кошти, залучені від населення [15, с. 73]. В останньому випадку, за умови розвиненого громадянського суспільства, між інститутами громадянського суспільства та органами державної влади ведеться активний діалог щодо формування, коригування та реалізації національної податкової політики. Оскільки суспільство цікавиться переважно фактичними складовими національної податкової політики, основним органом суспільного інтересу є її механізм, який є безпосереднім засобом збору та перерозподілу державних доходів.

1.2. Інституційно-правові аспекти податкової політики на державному та місцевому рівнях

Податкова політика виступає однією з пріоритетних доктрин ефективного соціально-економічного розвитку регіонів та держави. Останнім часом актуальним стає необхідність узгодження податкової політики України з міжнародними нормами та стандартами. Організація, правове та інституційне забезпечення української податкової політики потребує сучасних рішень, стабільності, інноваційності, соціальної спрямованості, прозорості, цифрової трансформації та впровадження ефективного світового досвіду. Метою сучасної парадигми податкової політики є зміцнення партнерства між державними органами, органами місцевого самоврядування та платниками податків для зміцнення фіскальної спроможності країни та громади в контексті підвищення добробуту населення.

Основні базиси фінансових відносин між державою та юридичними й фізичними особами формуються під час формування податкового механізму і проявляються у процесі проведення фіскальної політики. За час здобуття Україною незалежності механізм регулювання фіскальних відносин часто змінювався, оскільки інституційна діяльність у цій сфері була дуже активною та насиченою. Це пов'язано з низкою регулярних позитивних змін і доповнень до бюджетного процесу та основних податкових нормативних актів, а також мінливістю методів і методів управління податковими та платежами, особливо на місцевому рівні. Однак такі зміни торкаються лише внутрішніх алгоритмів сплати окремих податків. Такі нормативно-правові заходи не мають на меті сформувати ефективний механізм загального фіскального нагляду.

На фактичну податкову політику України впливає багато дискримінаційних факторів, які зумовлені громіздкістю, складністю, нестабільністю та неоднозначністю окремих положень фіскального законодавства; ступінь узгодженості окремих законодавчих актів є

недостатнім (не надто відповідним для практичності розробленого країни); незбалансованість прав та обов'язків суб'єктів оподаткування; ігнорування потреб та умов діяльності підприємств; неповністю використовується держава та місцеві установи функції податкового та/або податкового стимулювання; податковий тягар суб'єктів господарювання розподілений нерівномірно [16, с. 252]; Платники податків мають низький рівень культури оподаткування, обізнаності та грамотності; відносно низький рівень модернізації технології та технічного забезпечення процесу оподаткування; дискримінація соціальних складових механізму перерозподілу податків тощо..

Поряд з цим, варто акцентувати увагу на тому, що недосконалість податкової політики створює бар'єри на шляху пожвавлення інвестиційної та інноваційної діяльності в територіальних громадах і державі, в т.ч. через негативний вплив на діяльність суб'єктів малого та середнього бізнесу. Таке середовище посилює слабкі сторони підприємств, а існування несприятливих умов, які викликані дією дестабілізуючих факторів фіскальної політики, часто є однією з основних причин фінансових криз та банкрутства підприємств, що не сприяє проведенню ефективних соціальних трансформацій. Фіскальна політика через належне використання відповідного інструментарію повинна виконувати в державі, поряд з регулятивним, стимулюючий вплив на діяльність сумлінних платників податків та перспективних інвесторів у соціально-екологічний та інноваційний розвиток адміністративно-територіальних одиниць.

В Україні тривалий час формувалась та практикувалась податкова політика, оптимізувався механізм її здійснення, удосконалювалося відповідне її забезпечення (принципи, інструменти, інститути, нормативно-правові акти тощо). Останнім часом вживаються заходи в контексті модернізації діяльності Державної податкової служби України як пріоритетного інституту ефективної фіскальної політики з метою перетворення її на демократичний державний інститут. Важливими умовами податкової реформи є прагматичні умови,

спрямовані на узгодження діяльності податкової служби з податковим законодавством України та вимогами ЄС.

Модель соціально-економічного розвитку ринку ЄС характеризується більшим захистом з боку держави, що супроводжується більш високим рівнем оподаткування. Крім того, найвищий рівень концентрації ВВП характерний для скандинавських країн, які характеризуються найбільшим державним сектором і найвищим рівнем соціального забезпечення [17, с. 163].

Нормативно-правовий базис гармонізації податкової політики в ЄС закріплений в Договорі про функціонування ЄС, в якому у ст. 113 передбачено право Ради приймати нормативні акти, що сприяють гармонізації законодавства в сфері непрямого оподаткування, якщо така гармонізація необхідна для створення і функціонування спільного ринку. Також ст. 115 вказаного Договору “наділяє Раду ЄС правом приймати директиви, спрямовані на зближення законодавчих і адміністративних актів держав-членів для ефективного функціонування єдиного внутрішнього ринку (в т.ч. за рахунок формування правового поля функціонування прямих податків)” [18, с. 188]. Внутрішня гармонізація податкової політики в ЄС зазнала впливу ризик факторів у 2016 році, коли Велика Британія провела референдум із питання виходу з ЄС (Brexit), Сполучене Королівство неодноразово акцентувало увагу на протиріччях у сфері фіскальної політики, зокрема в сфері корпоративного оподаткування.

Вважаємо, що в контексті інтеграції України до Європейського Союзу національне податкове законодавство має передбачати вдосконалення правового нагляду, підкріпленого інформацією про податкову політику на національному та місцевому рівнях. Слід зазначити, що після внесення змін до українського податкового законодавства та деяких законів України про податкову реформу більшість підходів фіскальної політики (оподаткування) узгоджується з підходом ЄС.

Проте прагматизм організації місцевого оподаткування та правового забезпечення країн-членів ЄС є дещо неоднорідним, що заважає координації

та єдності чітких меж регіональної фіскальної політики України у цьому плані. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони [19] не встановлює чітких вимог щодо переліку, ставок чи баз податків, що необхідно справляти на території України.

У зв'язку з цим необхідно розрізняти дві сфери координації місцевих податків і зборів в Україні відповідно до законодавства ЄС:

1. Реалізація принципу належного управління у сфері оподаткування. Стаття 349 угоди лише згадує принципи належного управління в податковій сфері, а країни-члени також дотримуються цих принципів на рівні ЄС, а саме: прозорість, обмін інформацією та справедлива податкова конкуренція.

2. Узгодження структури податкової системи, у тому числі узгодження понять прямого податку та непрямого податку [20, с. 15]. Зверніть увагу, що підвищення рівня прямого оподаткування є одним із ключових напрямків довгострокової податкової реформи для країн, які планують вступити до Європейського Союзу.

У розпорядженні Кабінету Міністрів України «Про схвалення Стратегії реформування системи управління державними фінансами на 2017 – 2020 роки» [21] закріплено чіткий розподіл повноважень між органами державної влади та органами місцевого самоврядування потребує довготривалих консультацій між центральним органом виконавчої влади та Всеукраїнською асоціацією органів місцевого самоврядування щодо завдань фіскальної політики, децентралізованих повноважень та їх фінансів. Коротко- та середньострокова підтримка. Outlook.

Оскільки податкова система України включає загальнодержавні та місцеві податки та збори (обов'язкові платежі), це спричинило певний ступінь уповільнення процесу фіскальної координації на місцевому рівні. Це пов'язано з недосконалим механізмом розподілу податків між центральним та місцевим бюджетами та обмежувальним впливом на розвиток території.

Централізація всіх податкових надходжень дискримінує адміністративні регіональні одиниці та не сприяє використанню бюджетних коштів у складних областях. Ми вважаємо, що фіскальний федералізм або принцип децентралізації, властивий державам-членам ЄС, повинен домінувати в цьому плані.

Повертаючись до розгляду сутнісних детермінант податкової політики, зазначимо, що у найбільш широкому розумінні вона розглядається як сукупність фінансових заходів держави щодо формування величини і структури державних витрат, трансфертних виплат і системи оподаткування. Фіскальній політиці властивий двоїстий характер, що зумовлено самою природою фіску та проявляється у необхідності узгодження видаткової і дохідної політики держави, симбіозу яких завжди властива суперечність [22, с. 823].

Шукаючи оптимальний шлях зниження податкового навантаження на підприємства, покращення соціальних стандартів та якості життя, а головне, наповнення бюджетів усіх рівнів достатніми фінансовими ресурсами, щоб змінити непослідовність податкової політики. В Україні важко реалізувати такі ідилічні вірші, часто через корупційні та шахрайські податкові плани, ухилення від сплати податків, складність і непрозорість бюджетного процесу, низький рівень популяризації соціальної парадигми фіскальної політики. Після цього загострення протиріч фіскальної та податкової політики та поява нових протиріч і протиріч зумовлені різними способами визначення характеру бюджетної, податкової, фіскальної та податкової політики.

Варто погодитися з наступним аспектом: “у загальному розумінні податкова політика розглядається як курс діяльності органів публічної влади щодо управління відносинами і процесами з питань наповнення державного бюджету та здійснення видатків із нього” [23, с. 164]. Удосконалення податкової політики в сучасному розумінні втілено в комплексі фіскальних заходів, що вживаються державою та органами місцевого самоврядування щодо управління бюджетом, оподаткування та видатків для регулювання

підприємницької діяльності, стримування коливань сукупного попиту, впливу на зайнятість та підвищення інвестиційної привабливості. . , Інфляція та інші соціально-економічні показники. Крім того, поєднання податкової та монетарної політики є важливим макроекономічним інструментом регулювання ринкової економіки, що ґрунтується на здатності державних закупівель, оподаткування та трансфертних платежів впливати на національний дохід та реальний ВВП.

Серед складників сукупного попиту значне місце відведено витратам держави та податкам. Маніпулювання цими елементами дозволяє країні впливати на сукупний попит і сукупну пропозицію, регулювати макроекономічний баланс. Система заходів, що використовуються державою для регулювання цих процесів за допомогою податків, зборів, зборів і різних державних видатків, називається фіскальною політикою, в якій держава (орган місцевого самоврядування) визначає управління податками і витратами, а також власними витратами. Держава включає утримання своїх установ управління собівартістю, а також витрати на придбання товарів і послуг [24, с. 645]. Місцеві витрати включають соціальний захист та соціальне забезпечення, позашкільну освіту, пріоритетні проекти місцевого розвитку (спортивні, культурні, автомобільні, житлово-комунальні та інші), проекти погашення місцевого боргу, управління державним майном та інші видатки.

Слід констатувати, що самостійність місцевих бюджетів в Україні гарантується власними та закріпленими за ними на стабільній основі частками загальнодержавних доходів, а також правом самостійно визначати напрями використання коштів місцевих бюджетів. Проте, особливо органи місцевого самоврядування та новостворені організації місцевого самоврядування мають низьку фінансову незалежність у розпорядженні власними фінансовими ресурсами і не можуть покладатися на власні бюджетні ресурси для забезпечення соціально-економічного розвитку. Фактичний стан регіональної фіскальної політики безпосередньо пов'язаний з формою правління. Цей фактор займає домінуюче положення у так званій вертикальній ієрархії, а саме:

функції країна-регіон-територія та відповідний механізм розподілу влади. Сутність регіональної фіскальної політики пояснюється певними політичними чинниками, які зумовлюють надання ширших повноважень у сфері фіскальних відносин на функціональному рівні місцевих органів влади. Головною метою регіональної фіскальної політики має бути забезпечення фіскальної незалежності та забезпечення спроможності саморозвитку економіки адміністративної одиниці.

В цьому ракурсі виникає загальна потреба моніторингу важелів, які характеризують сталість розвитку економіки територіальних одиниць. Зазначені регіональні важелі – це комплекс кількісних і якісних показників, які декламують про перманентний та ретроспективний вплив диференційованих чинників на соціально-економічну стабільність регіону. Окрім концентрації соціально-економічних процесів та регіональних параметрів прогнозування, планування та планування, механізм реалізації стабілізації регіонального левериджу потребує також реалізації бюджетної політики на державному та місцевому рівнях економічного та правового [25, с. 89]. Виходячи з цього, регіональна податкова політика має розглядати взаємопов'язану систему цілей і заходів органів державної влади та місцевого самоврядування у сфері місцевого бюджету та фінансових ресурсів, спрямованих на досягнення комплексного розвитку окремих адміністративних регіонів. Як багатоструктурну категорію, податкову політику місцевого самоврядування слід розглядати через призму трьох складових: податкової політики, фіскальної політики та політики міжбюджетного балансу [26, с. 144].

Доцільно відзначити тенденцію поступового зменшення спроможності органів місцевого самоврядування щодо фінансування делегованих повноважень за рахунок власних джерел, податкових надходжень зокрема. Навпаки, збільшується навантаження на державний бюджет України у частині фінансової підтримки органів місцевого самоврядування. Ця низькоефективна тенденція розвитку дохідної бази місцевого самоврядування України

ускладнює формування та виконання державного бюджету України, одним із пояснень якої можуть бути несприятливі зовнішні умови, що призводять до незадовільної динаміки основних показників. Господарська діяльність. Це негативно впливає на стабільність курсу національної валюти, стимулює інфляційну спіраль, збільшує безробіття та зменшує матеріальне виробництво.

Серед внутрішньо-інституційних чинників слід виділити незавершеність фіскального планування та прогнозування, що проявляється в контексті реорганізації взаємовідносин уряду та місцевих бюджетів шляхом створення об'єднаних територіальних громад.. Фіскальна політика органів місцевого самоврядування у 2019-2020 рр. характеризувалася домінуванням бюджетних асигнувань, зокрема освітніх субвенцій (21%), дотацій (10%), субвенцій на інфраструктуру (8%) тощо, в той час, як податкова компонента, здебільшого, формувалась за рахунок податку на доходи фізичних осіб (27%) та єдиного податку (з юридичних осіб – 4%, з фізичних осіб – 3%) [27]. Такий прагматизм вкотре демонструє низький рівень бюджетної та податкової автономії територіальних громад, особливо гострим питання постає в період протидії розповсюдженню та мінімізації наслідків коронавірусної хвороби (COVID-19) для суб'єктів фіскальної політики.

Проте планувалося підвищити фінансову спроможність громад об'єднаної території шляхом цільового перерахування коштів державного бюджету України, не приділяючи належної уваги розвитку власної бази доходів місцевих органів влади. Це є перешкодою для посилення фіскальної автономії місцевого бюджету України.

У нинішній економічній ситуації, коли реальні доходи України зменшуються, а простір для створення малого бізнесу зменшується, необхідно уточнити основний напрямок коротко- та середньострокової фіскальної політики та зосередитися на збільшенні місцевих бюджетних надходжень.

Отже, зважаючи на пріоритетність розвитку податкової політики в Україні важливо здійснювати заходи комплексного характеру щодо підвищення рівня її ефективності. Досвід країн ЄС акцентує увагу на

збалансуванні інтересів платників податків та контролюючих органів у сфері оподаткування на національному та муніципальному рівнях. Тому що з цієї точки зору партнерство сприятиме чесності та готовності сплачувати податки до всіх рівнів бюджету. У наведеному контексті в реаліях України необхідно переглянути логічний зв'язок між фіскальною функцією оподаткування та соціальним впливом перерозподілу бюджетних доходів.

Реальне покращення соціальних стандартів зміцнить довіру платників податків до місцевих та державних податкових органів, тим самим покращуючи фіскальний потенціал. Крім того, Україні необхідно запровадити принципи податкової політики (диверсифікація податкових повноважень від центральних до територіальних), спрямованих на забезпечення часткової самостійності органів місцевого самоврядування в оподаткуванні та бюджетуванні.

Перспективно приділяти значну увагу податку на нерухоме майно, котрий в практиці зарубіжних країн (США, Канада, Швейцарія та ін.) виконує важливу фіскальну роль в доходах бюджетів муніципалітетів.

На національному рівні організація та правове забезпечення фіскальної політики мають досягти стабільного піку. Зміни та доповнення до бюджетного та податкового законодавства мають бути економічно обґрунтованими та в рамках своєчасного інформування всіх суб'єктів оподаткування.

Слід наголосити, що фіскальна політика в Україні повинна стати стимулюючим каталізатором розвитку пріоритетних галузей економіки, інноваційних процесів, інвестиційної діяльності в регіонах, енергозберігаючих та екологічно-безпечних технологій, освітніх та наукових процесів, цифровізації управлінської діяльності на державному та місцевому рівнях в галузі адміністрування податків, зборів, платежів тощо

Висновки до розділу 1

Серед важливих цілей державної податкової політики слід розглядати не лише фінскальну, а й соціальну, екологічну, міжнародного характеру. Важливою тенденцією останнього часу в розвитку податкової політики в розвинених країнах є так зване «озеленення». Одним із основних засобів реалізації цієї стратегії в Україні має стати економічний механізм природного відтворення, основним принципом якого є гідне економічне використання природних ресурсів та їх охорона. Під останньою слід розуміти ефективне використання землі, води та лісів шляхом відповідного планування відповідно до екологічних умов конкретної території та встановлення найкращих практик природокористування, які покращать природний стан. ресурс.

Важливим принципом української податкової політики має бути особиста зацікавленість платників податків. Поки що всі декларації щодо інтересів платників податків носили декларативний характер. Головним принципом взаємовідносин платників податків і держави залишається «народ як держава». Держава не звітує перед платниками податків, що зібрані з них гроші були витрачені. А складність економічної ситуації через податковий механізм перекладено на малозабезпечені верстви населення, про що свідчить запровадження податку на пенсії, обмеження пенсій «середнього класу» суспільства.

РОЗДІЛ 2. ПРАГМАТИЧНІ ДОМІНАНТИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

2.1. Аналітичні підвалини податкової політики у контексті формування бюджетних ресурсів

Економічна трансформація та зміцнення української держави, ствердження власного шляху розвитку в умовах перманентних інтеграційних процесів нерозривно пов'язані з реформуванням і вдосконаленням податкової політики. Нині в умовах євроінтеграційного процесу, а також динамічних змін економічних факторів, соціально-політичних характеристик реалізація податкової політики України є дуже помітною. Важливим чинником, що визначає вимоги сучасної податкової політики, є необхідність прискорення економічного зростання України.

В умовах нестабільного становища економічної системи України вирішення фінансових проблем є важливим важелем економічної та соціальної стабільності та сталого розвитку регіону та країни. У цьому контексті податкова політика має стати дієвим інструментом регулювання соціальних, соціальних та економічних процесів, основним важелем, що впливає на здійснення сучасних системних економічних реформ в Україні, особливо в умовах європейської інтеграції [28, с. 155].

Варто відмітити, що серед фінансових важелів державної підтримки інвестиційної діяльності особливе місце відводиться податковій політиці країни.

Саме за допомогою інструментів податкового контролю держава дійсно може забезпечити ефективні стимули для інвесторів та одержувачів інвестицій, значно зменшити податкове навантаження у цій сфері [29, с. 37].

З метою оцінки сучасного стану реалізації податкової політики в Україні проведемо оцінювання її ефективності в контексті наповнення Зведеного, Державного та місцевих бюджетів України за 2018-2020 рр. (див. рис. 2.1).

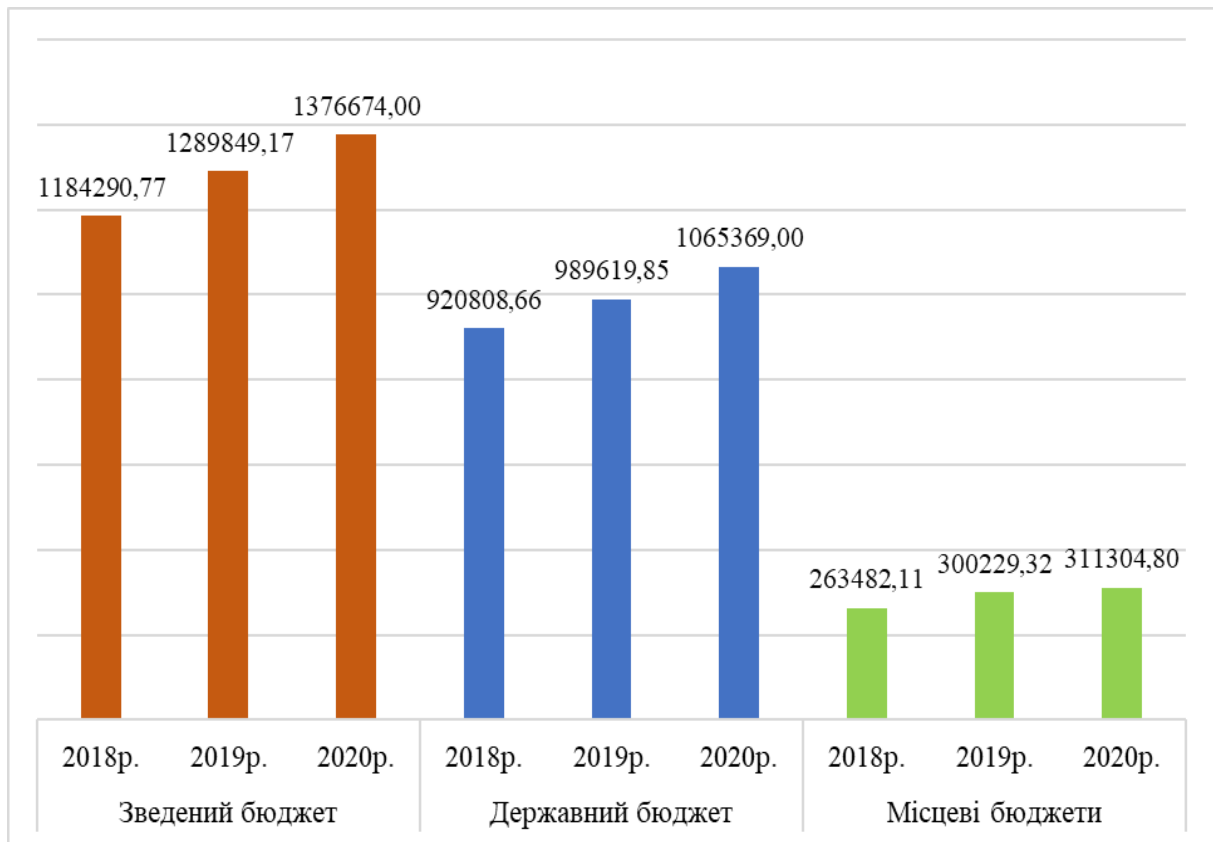

Рис. 2.1. Фінансові надходження до бюджетів України, млн. грн. [30]

Констатуючи дані показники, можемо зазначити, що у формуванні як державного, так і місцевих, а відповідно й зведеного бюджету країни вирішальне значення мають саме податкові надходження (див. рис. 2.2). Найбільшу роль вони відіграють у формуванні місцевих бюджетів.

Так, у 2018 р. податкові надходження становили 232532,88 млн грн і склали 88% усіх надходжень до місцевих бюджетів, а у 2019 р. вони зросли до 270545,80 млн грн, і частка вже становила 90%. У 2020 р. тенденція зростання податкових надходжень до місцевих бюджетів збереглася, і вони становили 285571,5 млн грн з питомою вагою 92%.

Аналогічна ситуація спостерігається й щодо структури державного бюджету, де податкові надходження займають левову частку, та

прослідковується тенденція до їхнього щорічного зростання. Так, у 2018 р. вони на 753815,65 млн грн формували державний бюджет, що становило 82% усіх доходів.

Проте у 2019 р. податкові надходження зросли на 45960,40 млн грн, але питома вага скоротилася до 81%, а у 2020 р. вони на 851115,6 млн грн наповнили бюджет з питомою вагою 80%.

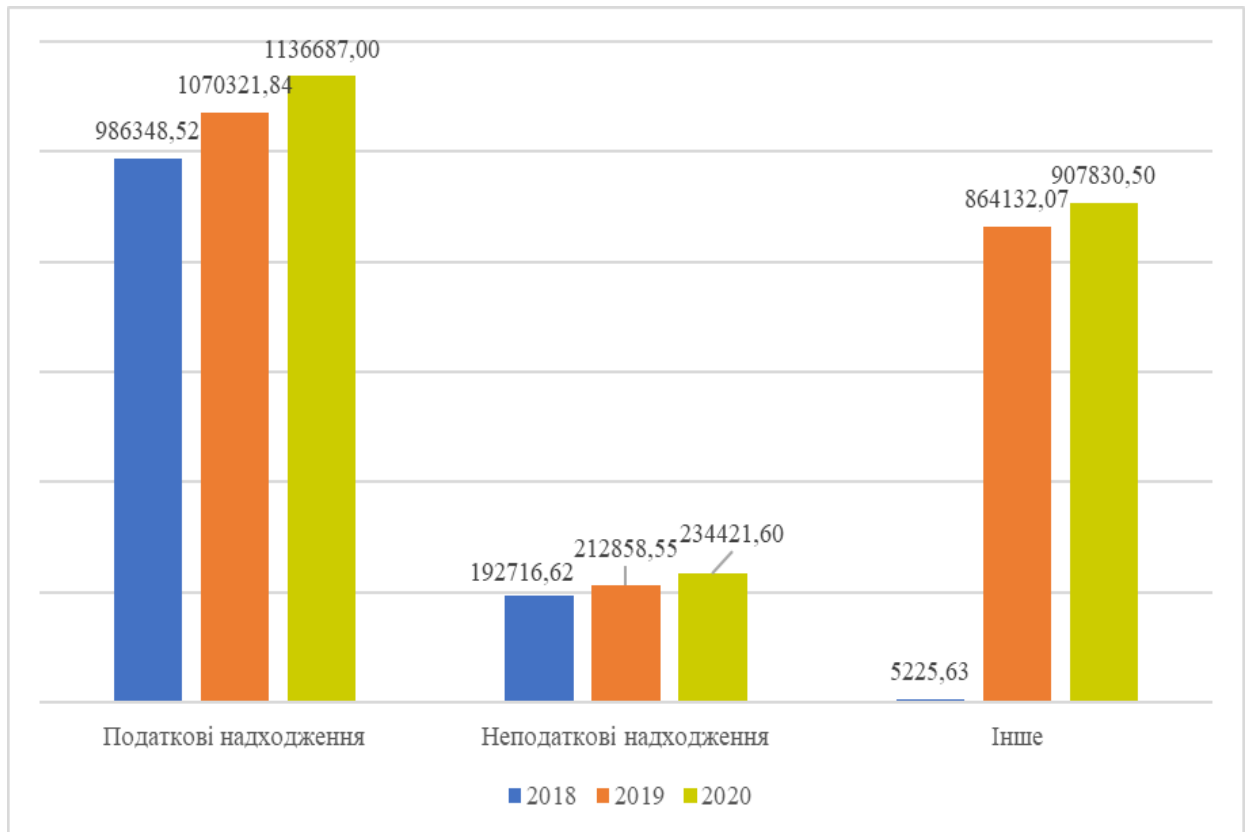

Рис. 2.2. Фіскальна компонента Зведеного бюджету України, млн. грн. [30]

При цьому констатуємо про стабільно високий показник частки податкових надходжень у структурі фінансових ресурсів Зведеного бюджету України, понад 82% за звітний період (див. рис. 2.3).

У 2018 р. Зведений бюджет України був виконаний за доходами на 1184290,77 млн грн, з яких 83,3%, або 986348,52 млн грн становили саме податкові надходження. У 2019 р. вони зросли на 83973,32 млн грн (83%), а у 2020 р. становили 1 136 687 млн грн, або 82,6% доходів Зведеного бюджету України.

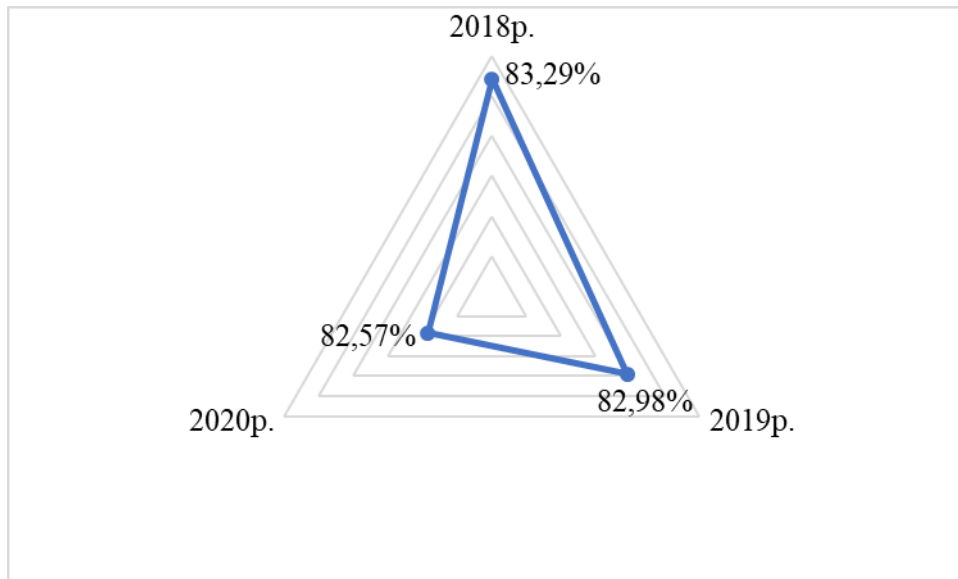

Рис. 2.3. Частка податкових надходжень у доходах Зведеного бюджету України [30]

На податкові надходження впливають макроекономічні та мікроекономічні фактори. Існує група соціально-економічних факторів, які суттєво впливають на розмір податкових надходжень до бюджету, які визначають силу податкового потенціалу, переважно бази оподаткування, що є суттєвим для розрахунку податкових платежів [31, с. 43].

Слід зазначити, що протягом періоду 2018-2020 рр. на світовому ринку товарів спостерігається несприятлива цінова кон'юнктура, що негативно впливає на розвиток внутрішньої економіки та поповнення бюджету, загострення військового конфлікту на сході України, низька платоспроможність населення. і є структурні дисбаланси в економіці. Ці фактори негативно впливають на результати діяльності та прибуток підприємства, виплату заробітної плати та загальну сплату податків.

Своєю чергою, прийняття збалансованого бюджету та формування через нього довгострокових факторів економічного зростання при одночасному підвищенні ефективності використання бюджетних коштів є стратегічним орієнтиром країни у сфері державних фінансів [32, с. 92].

Підсумовуючи, можна сказати, що оподаткування відіграє життєво важливу роль у формуванні як місцевих, так і національних бюджетів. Це свідчить про те, що роль податкової політики у забезпеченні формування фінансових ресурсів, необхідних державі для виконання своїх функцій, ефективно реалізується, адже понад 80% дохідних джерел бюджетів усіх рівнів становлять податкові надходження. форму.

Саме за рахунок оподаткування за ресурси держави формуються фонди: для забезпечення коштів на частину витрат простого і розширеного відтворення в народному господарстві, для фінансування соціальних проєктів, таких як пенсійне забезпечення та соціальне забезпечення, освіта, охорона здоров'я; в контексті забезпечення національної оборони та безпеки; підтримувати державну владу та адміністративні законодавчі, адміністративні та судові установи; надавати позики та безкоштовну допомогу іншим країнам [33, с. 147].

Ключовими негативними факторами, які визначають низькі конкурентні позиції української податкової політики порівняно з економічно розвиненими країнами, є:

- “нестабільність, внутрішня суперечливість і неузгодженість податкового законодавства;
- високе податкове навантаження на платників податків;
- нерациональний розподіл податкового тиску між факторами виробництва;
- низька фіскальна ефективність податкової системи” [34].

Крім того, вищезазначені недоліки привели до таких проблем системного характеру в податковій системі, як:

- “податкова заборгованість платників перед бюджетом і державними цільовими фондами;
- широкомасштабне ухилення від оподаткування;

- бюджетна заборгованість із відшкодування податку на додану вартість” [35, с. 350].

Тому необхідно невідкладно вжити дієвих заходів для подолання цих проблем для успішної реалізації мети реформування національної податкової політики – формування здорової податкової системи та економічного зростання в Україні. Генеральний.

Створення нової законодавчої бази в податковій сфері має відображати традиції існуючої податкової системи та адаптуватися до світових тенденцій розвитку податкової системи.

Необхідно також відмітити, що податкова політика передбачає відповідні інститути, через які вона реалізується та пристосовується до умов реформувань. Інститут є суб’єктом інституційного механізму. Як зазначає Д. Норт: “не існує інших рішень, крім використання інституційних механізмів, щоб установити правила гри, і використання організацій - щоб забезпечити дотримання цих правил” [36]. Метою функціонування інституціонального механізму є досягнення збалансованості податкової політики, що підтримується відповідними інституціональними структурами, у результаті чого нова модель такої політики має поєднувати забезпечення довгострокового прийняттого рівня заборгованості з достатнім рівнем гнучкості.

Серед інститутів, які здійснюють реалізацію податкової політики в Україні, варто виокремити Міністерство фінансів України та Державну податкову службу України з її територіальними підрозділами.

Основними пріоритетами Міністерства фінансів України в забезпеченні формування та реалізації податкової політики є: “підвищення ефективності, стабільності та прогнозованості податкової системи; підвищення якості та ефективності податкового адміністрування; ефективне акумулювання фінансових ресурсів, які необхідні для виконання державою своїх функцій; забезпечення справедливості та рівності податкової системи, її адаптація до норм Європейського Союзу; розширення бази оподаткування” [37, с. 105].

В рамках України як європейської країни для уникнення соціально-політичних конфліктів та подолання їх негативних наслідків потенційна участь країни залежить від створеної нею правової системи. Тому необхідно сформулювати нову сучасну українську стратегію податкової політики, яка б задовольнила всі сторони, зменшила б невдоволення населення оподаткуванням, витримала будь-які форс-мажорні ситуації, адже податкова політика має стимулювати пріоритет національної економіки та мати Найнижча відсоткова ставка для найбідніших верств населення, а також для наповнення бюджету на видатки соціальних проектів [38, с. 943].

Державна податкова служба України є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через міністра фінансів. Розподіл відповідальності та повноважень органів виконавчої влади та структурного підрозділу податкових служб – питання, які потребують вирішення першочергово. Наразі немає чіткого визначення центру відповідальності для кожного рішення. Обов'язки між Державною податковою службою України та Міністерством фінансів України неоднозначні.

Фактично, Державна податкова служба України має значний вплив на сферу податкової політики, але правова податкова політика знаходиться в компетенції Міністерства фінансів України, що дозволяє відділу служби перекласти відповідальність за неправильне та помилкове податкове законодавство. до уряду та України [35, с. 351].

Крім того, важливою умовою забезпечення процесу модернізації податкової політики країни є підготовка висококваліфікованого кадрового забезпечення, адже саме кадровий ресурс є дієвою силою якісних змін. Тому створення ефективної системи підвищення кваліфікації кадрів податкової служби є одним із пріоритетних напрямів її подальшого реформування.

2.2. Моніторинг конкурентоспроможності податкової системи України в умовах євроінтеграційних процесів

Послідовна реалізація в Україні курсу соціально-демократичних реформ, перехід від командно-адміністративної до державно-громадської системи управління, діджиталізація фіскального простору, об'єктивні процеси розвитку суспільства в цілому визначають необхідність і значимість модернізації діяльності податкових органів України. Податкова політика України трансформована за зразком фіскальних принципів європейських країн, але на відміну від країн Європейського Союзу (ЄС) вона не є інструментом підвищення конкурентоспроможності держави, не сприяє інноваційно-інвестиційному розвитку, зростанню економічної активності суб'єктів господарювання. Процеси глобалізації та інтеграції висувають нові вимоги до розбудови податкової політики України.

Конкуренція між державами у сфері оподаткування виникає в результаті намагання урядів країн привабити іноземні інвестиції через лібералізацію податкового законодавства та перешкоджання відтоку податкової бази закордон. Міжнародна податкова конкуренція являє собою неузгоджене встановлення податків незалежною державою через використання низьких ефективних податкових ставок, зменшення податкового навантаження для підвищення конкурентоспроможності національного бізнесу, збільшення ділової активності в державі та залучення до неї іноземних інвестицій та приваблення мобільних податкових баз. Завдяки радикальним змінам у податковій сфері граничні ставки податків на прибуток і доходи фізичних осіб скоротилися практично вдвічі, а зниження основних прибуткових податків супроводжувалось зростанням податків на споживання, таких як ПДВ, акцизи та податки з продажів.

Сьогодні у світовій економіці сформувалася нова парадигма міжнародної конкуренції податкових систем. Вона спонукає національні уряди до швидкої реакції на зміни в податковій політиці у зарубіжних країнах,

створення сприятливого клімату ведення бізнесу, залучення іноземного капіталу та наукоємних технологій. Водночас, міжнародна податкова конкуренція, глобалізуючись, набирає руйнівних рис, адже світовий економічний порядок дозволяє через поширення тенденцій розмивання бази оподаткування шляхом виведення корпораціями прибутку у податковій гавані або на території з низькою ефективністю обміну інформацією про фінансові операції та активи ухилятися від сплати податків [39].

Удосконалення і розвиток форм міжнародної конкуренції податкової системи в Україні відбувається і має продовжувати відбуватися в рамках Угоди про Асоціацію з Європейським Союзом. У статті 349 цієї угоди зазначається: “сторони співробітничать з метою покращення належного управління у сфері оподаткування з метою подальшого покращення економічних відносин, торгівлі, інвестицій та добросовісної конкуренції». У співпраці з ЄС Україна адаптуватиме застосування принципів прозорості, обміну інформацією та добросовісності податкової конкуренції. Щодо ефективного розвитку фіскальної політики та податкових органів України, в Угоді визначені напрями співробітництва на «посилення потужностей збору і контролю з окремим наголосом на процедурах відшкодування ПДВ для уникнення накопичення заборгованості, забезпечення ефективного збору податків і посилення боротьби з податковим шахрайством, а також ухиленням від сплати податків” [40].

За останні десять років основною тенденцією в українській системі бюджетного та податкового нагляду була відносно висока концентрація ВВП через державне управління. Традиційно за класичним у світовій практиці методом зазвичай виділяють три основні моделі фіскального регулювання — США, Європу та Скандинавію (для суспільства) за ступенем концентрації ВВП. Характерною рисою європейської моделі є те, що обсяг централізації на вторинному етапі розподілу ВВП становить близько 35-50% ВВП у загальнодержавних доходах [41]. Європейська модель неоднорідна: якщо порівнювати країни, то рівень державного боргу, доходів і витрат сектору

державного управління значно різняться, а бюджетні дефіцити змінюються відповідно до політичних та економічних циклів.

Впродовж останніх двох десятиріч країнами-членами ЄС пройдено три повних бюджетно-податкових цикли з піками видатків, перед хвилею розширення ЄС у 2004 р. та глобальною фінансово-економічною кризою 2009 р., що супроводжувалися зростанням державного боргу (рис. 2.4).

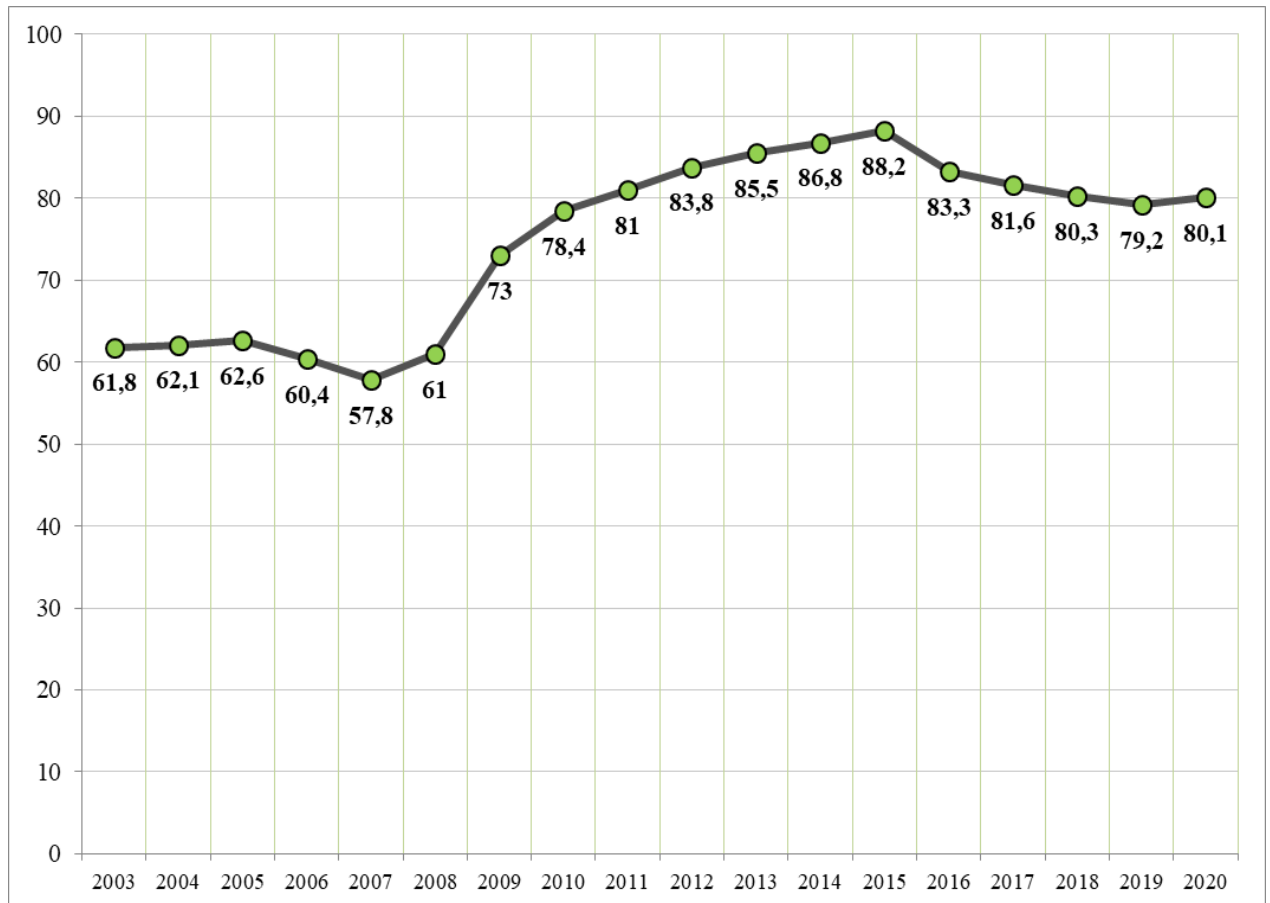

Рис. 2.4. Динаміка державного боргу ЄС у % до ВВП [42, 43]

З представленого графіку бачимо скорочення державного боргу ЄС у 2015-2020 роках на 9%, а також варто констатувати, що за досліджуваний період середнє значення державного боргу у країнах ЄС становило 71,3%.

Зокрема, найвищий рівень державного боргу відносно ВВП станом на початок 2020 року мали Греція (177,8%), Італія (130,7%), Португалія (122,5%), Кіпр (105,7%) та Бельгія (101,5%). Найменше боргів мали Естонія (9%), Люксембург (23%), Болгарія (25,4%) тощо [42].

Найбільший ступінь фіскального дисбалансу в секторі загального державного управління був у 2009 році — доходи впали на 43,6% ВВП, різко зросли видатки, становивши 50,3% ВВП, а дефіцит склав рекордні -6,7% ВВП. Тому існує нагальна потреба у консолідації бюджету — збільшення доходів та/або скорочення видатків для збалансування бюджету. Світова фінансово-економічна криза посилила борговий тягар національного бюджету. За період рецесії валовий державний борг стрімко ріс з 57,8 % ВВП на кінець 2007 р. до 73,0 % ВВП на кінець 2009 р. або на 15,2% за два кризових роки. Зростання боргу тривало до рівня 86,8 % ВВП у 2014 р. [43].

В економіці сучасної України зовнішній державний борг усе більше стає соціально-політичною, а не лише економічною проблемою і нерозривно пов'язаний із проблемою економічної безпеки. Одним із ключових факторів економічної безпеки та стабільності України виступає вирішення питання управління та обслуговування зовнішнього державного боргу, оскільки надмірна його величина ставить Україну в залежність від політики кредиторів. Державні запозичення виступають одним із основних важелів впливу на економічні процеси держави з точки зору наслідків кредитного фінансування та поведінки суб'єктів економіки та економіки загалом [44].

На рисунку 2.5 наведено інформацію щодо динаміки державного боргу України та ВВП за період 2009-2020 рр. З наведених даних можна зробити висновок, що загальний обсяг державного боргу України зберігає свою тенденцію до зростання протягом періоду до 2018 року, однак у 2019-2020 рр. відзначалося зниження цього показника на 8,4%. Показники ВВП характеризувалися зростаючим трендом на протязі досліджуваного періоду, з помірним темпом у 2011-2014 рр. Показник співвідношення Державного боргу України у % до ВВП характеризувався вище середньоєвропейського у 2015-2017 роках, після чого мав спадний тренд, зокрема у 2019 році знизився по відношенню до попереднього періоду в 1,2 рази.

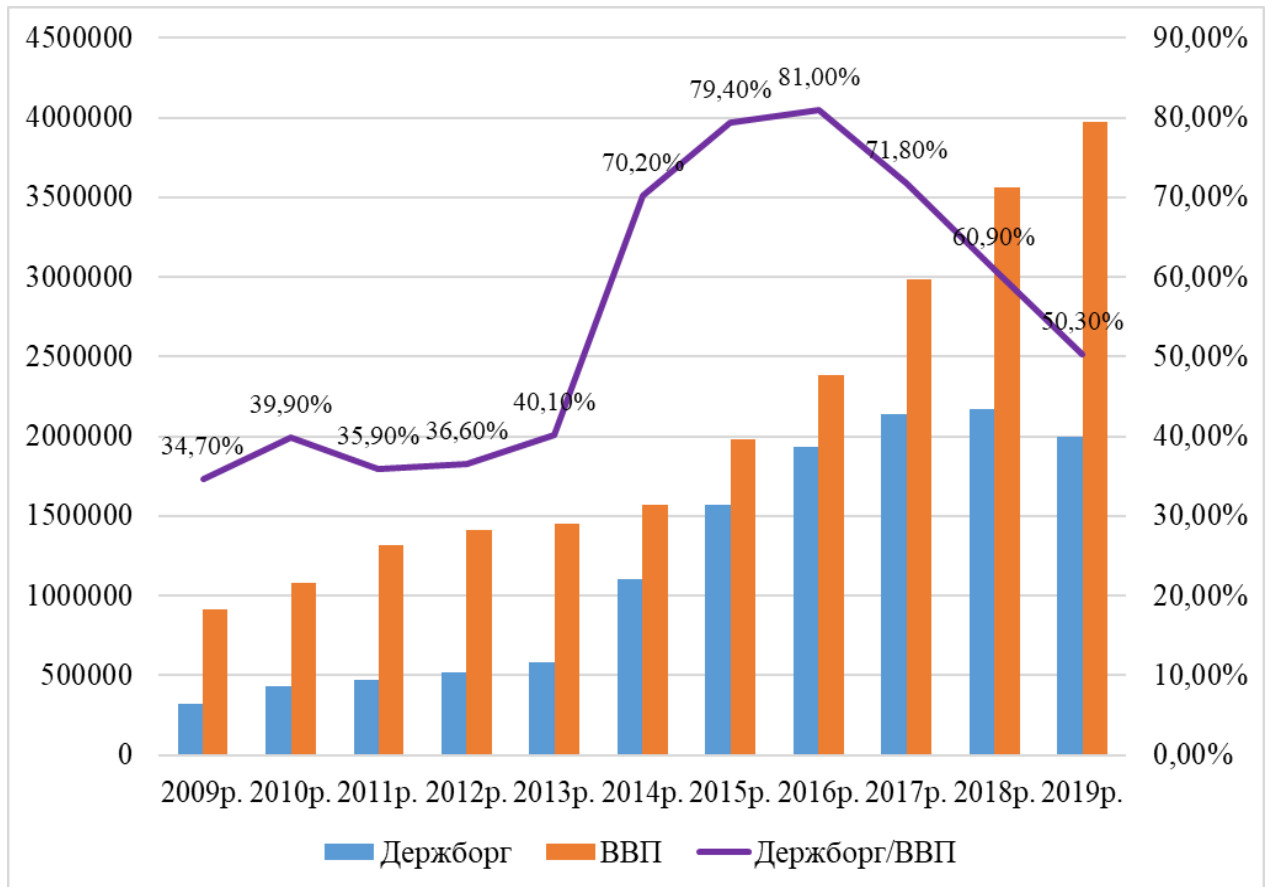

Рис. 2.5. Динаміка сукупного державного боргу і ВВП України з 2009 по 2019 рр., млн. грн. [30, 45]

З метою оптимізації державної заборгованості доцільно забезпечити її реструктуризацію з концентрацією на внутрішні кредитні ресурси, довгострокові позики з фіксованими відсотковими ставками на ринку всередині України, суттєве зменшення гарантованих державою боргів, збереження оптимальних рівнів заборгованості відносно ВВП, використання державних запозичень на інвестування з метою розвитку національної економіки та орієнтацію на фінансування активних державних видатків [46].

В країнах ЄС-28 та ЄЗ-19 впродовж останніх років є виразна тенденція щодо поступового перенесення податкового навантаження з мобільних факторів виробництва – капіталу та праці – на споживання. Відповідно знижувалися ставки прямих податків (табл. 2.1) та закономірно для українських реалій фіскальної політики – зростали ставки непрямих податків

(в основному за рахунок ПДВ і акцизного податку на алкогольні та тютюнові вироби).

Таблиця 2.1

Верхні граничні податкові ставки податку на доходи фізичних осіб та податку на прибуток підприємств країн-членів ЄС в 1995-2020 рр., %

Країни ЄС	Податок на доходи фізичних осіб						Податок на прибуток підприємств					
	1995	2000	2005	2010	2015	2020	1995	2000	2005	2010	2015	2020
Австрія	50,0	50,0	50,0	50,0	50,0	50,0	34,0	34,0	25,0	25,0	25,0	25,0
Бельгія	60,6	60,6	53,7	53,7	53,8	53,8	40,2	40,2	34,0	34,0	34,0	34,0
Болгарія	50,0	40,0	24,0	10,0	10,0	10,0	40,0	32,5	15,0	10,0	10,0	10,0
Греція	45,0	45,0	40,0	49,0	46,0	48,0	40,0	40,0	32,0	24,0	26,0	29,0
Данія	65,7	62,3	62,3	55,4	55,6	55,8	34,0	32,0	28,0	25,0	24,3	23,5
Естонія	26,0	26,0	24,0	21,0	21,0	20,0	26,0	26,0	24,0	21,0	21,0	20,0
Ірландія	48,0	44,0	42,0	47,0	48,0	48,0	40,0	24,0	12,5	12,5	12,5	12,5
Іспанія	56,0	48,0	45,0	43,0	52,0	46,0	35,0	35,0	35,0	30,0	30,0	28,0
Італія	51,0	45,9	44,1	45,2	47,9	48,9	52,2	41,3	37,3	31,4	31,4	31,4
Кіпр	40,0	40,0	30,0	30,0	35,0	35,0	25,0	29,0	10,0	10,0	12,5	12,5
Латвія	25,0	25,0	25,0	26,0	24,0	23,0	25,0	25,0	15,0	15,0	15,0	15,0
Литва	33,0	33,0	33,0	15,0	15,0	15,0	29,0	24,0	15,0	15,0	15,0	15,0
Люксембург	51,3	47,2	39,0	39,0	43,6	43,6	40,9	37,5	30,4	28,6	29,2	29,2
Мальта	35,0	35,0	35,0	35,0	35,0	35,0	35,0	35,0	35,0	35,0	35,0	35,0
Нідерланди	60,0	60,0	52,0	52,0	52,0	52,0	35,0	35,0	31,5	25,5	25,0	25,0
Німеччина	57,0	53,8	44,3	47,5	47,5	47,5	56,8	51,6	38,7	30,2	30,2	30,2
Польща	45,0	40,0	40,0	32,0	32,0	32,0	40,0	30,0	19,0	19,0	19,0	19,0
Португалія	40,0	40,0	40,0	45,9	56,5	56,5	39,6	35,2	27,5	29,0	31,5	29,5
Румунія	40,0	40,0	16,0	16,0	16,0	16,0	38,0	25,0	16,0	16,0	16,0	16,0
Словаччина	42,0	42,0	19,0	19,0	25,0	25,0	40,0	29,0	19,0	19,0	22,0	22,0
Словенія	50,0	50,0	50,0	41,0	50,0	50,0	25,0	25,0	25,0	20,0	17,0	17,0
В. Британія	40,0	40,0	40,0	50,0	45,0	45,0	33,0	30,0	30,0	28,0	21,0	20,0
Угорщина	44,0	44,0	38,0	40,6	16,0	16,0	19,6	19,6	17,5	20,6	20,6	20,6
Фінляндія	62,2	54,0	51,0	49,0	51,5	51,6	25,0	29,0	26,0	26,0	20,0	20,0
Франція	59,1	59,0	53,5	45,4	50,3	50,3	36,7	37,8	35,0	34,4	38,0	38,0
Хорватія	42,9	41,3	53,1	50,2	47,2	47,2	25,0	35,0	20,0	20,0	20,0	20,0
Чехія	43,0	32,0	32,0	15,0	22,0	22,0	41,0	31,0	26,0	19,0	19,0	19,0
Швеція	61,3	51,5	56,6	56,6	56,9	57,0	28,0	28,0	28,0	26,3	22,0	22,0
ЄС, середня	47,2	44,6	40,4	38,6	39,4	39,3	35,0	32,0	25,3	23,2	22,9	22,8

Податкова політика України розвивається в контексті європейських тенденцій, про що свідчать наступні чинники:

1. Ставки прямих податків, переважно, знижувалися та розширювалася база оподаткування, зокрема:

- ставка податку на прибуток підприємств поступово знижувалася з 25% у 2004 до 18% в 2020 р.;
- основна ставка податку на доходи фізичних у 2020 році становить 18%. Дивіденди і роялті оподатковуються за ставками 5%, 9% та 18%; спадщина – 0%, 5% та 18%;
- оподаткування пенсій у сумі, що перевищує на місяць 10 розмірів прожиткового мінімуму для осіб – 18%;
- запроваджено з 2014 року військовий збір за ставкою 1,5%.

2. Ставки непрямих податків збільшувалися та розширювалася база оподаткування, зокрема:

- ставка ПДВ збереглася на рівні 20 %, але водночас запроваджено з 2015 року знижену ставку ПДВ з розмірі 7 % на операції з постачання лікарських засобів та виробів медичного призначення;
- поступово зростають ставки акцизного податку;
- уніфіковано ставки ввізного мита, зокрема для імпорту транспортних засобів [46].

Порівняльний аналіз ставок у табл. 2.1 засвідчує, що Україна за розміром ставок оподаткування перебуває в європейському тренді. Показово, що вітчизняні ставки в основному є нижчими за існуючі ставки у переважній більшості країн-членів ЄС.

В умовах глобальної фіскальної консолідації необхідне збільшення надходжень від податку на додану вартість досягається шляхом розширення бази оподаткування або підвищення поточних стандартів/зниження податкових ставок. Однак нещодавні дослідження показали, що порівняно з домогосподарствами з низьким рівнем доходу істотне зниження ставки податку на додану вартість Європейським Союзом насправді приносить користь більш заможним домогосподарствам. Експерти вважають, що

найкращим способом досягнення справедливості та соціальних цілей в ЄС є скасування багатьох пільгових тарифів і заміна їх більш адресними заходами допомоги на основі доходу та податковими пільгами. Тому існування зниженої процентної ставки в Україні наразі є розумним і оптимальним [47, с. 141].

Для України важливо розвивати форми міжнародної конкуренції податкових систем, які відображають її інтеграцію до Європейського Союзу, торгівельне співробітництво у рамках інших регіональних об'єднань, залучення іноземних інвестицій, дотримання міжнародного права щодо боротьби з відмиванням «брудних» грошей, уникнення подвійного оподаткування, розвиток віртуальної економіки, розвиток інноваційного виробництва (рис. 2.6).

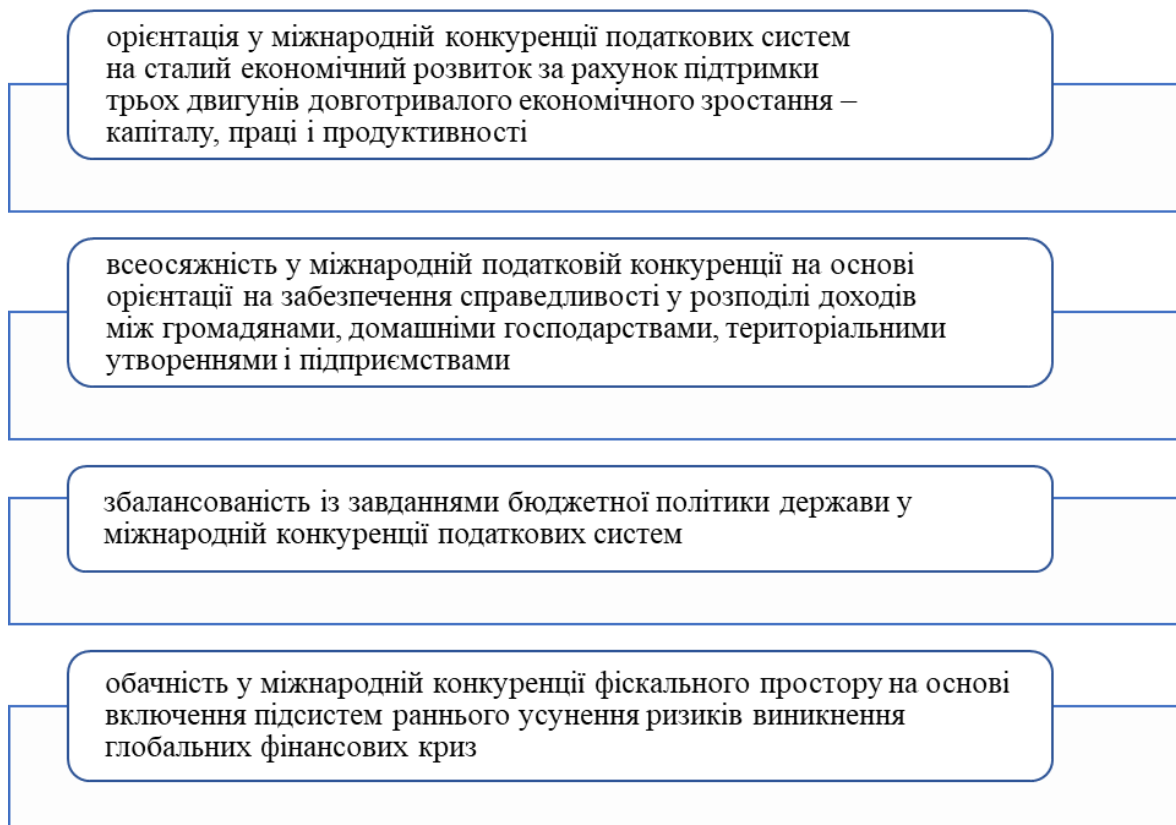

Рис. 2.6. Форми міжнародної конкуренції податкової системи за визнаними МВФ факторами розумної бюджетно-податкової політики [48]

Нині склалися достатньо сприятливі умови для розвитку фіскального простору України як складової конкуренції національної економіки в рамках світової економіки. Важливим фактором для цього є відповідність по основних

позиціях національного бюджетно-податкового законодавства юридичним нормам ЄС [48, с. 49].

Відтак основні проблеми України перебувають не у площині регулювання (визначення ставок, об'єктів, структури та механізмів оподаткування), а в площині адміністрування. Зниження тіньової економіки та корупції має здійснюватися узгоджено, поступово та паралельно. М'які заходи щодо реформування фіскальної політики мають супроводжуватися оптимізацією видаткової частини бюджету при одночасному підвищенні ефективності використання державних адміністративних коштів при збереженні гранично допустимої межі бюджетного балансу. В Україні з використанням сучасних інформаційних технологій контроль за державними фінансами зазнавав повільних, але неухильних змін. Впровадження європейського досвіду у вітчизняну практику має на меті сприяти більш прозорому та справедливішому перерозподілу ВВП через фіскальну систему. Реформування є необхідною умовою для модернізації економіки України через структурну перебудову для підвищення добробуту громадян.

Висновки до розділу 2

Здійснивши моніторинг сучасного стану реалізації податкової політики, бачимо, що податкові надходження відіграють вирішальну роль у формуванні бюджетів різних рівнів, що свідчить про практичну реалізацію функції податкової політики в забезпеченні формування фінансових ресурсів

Сучасними проблемами здійснення податкової політики в Україні залишаються: складність і суперечливість податкового законодавства, внесення частих і численних змін до Податкового Кодексу України, що порушує принцип стабільності податкового законодавства; надмірне та нерівномірне податкове навантаження на платників податків, що не стимулює до розвитку підприємницької та іншої діяльності; конфлікти між

контролюючими органами у сфері оподаткування та платниками податків; тінізація економіки через уникнення оподаткування тощо.

Формування податкової системи та розробка податкової політики не може бути стихійним і непередбачуваним процесом, оскільки державний контроль має забезпечити досконалість такої складної еволюції податкової системи. Незалежно від об'єктивних факторів податкової політики, нагляд необхідний.

Важливим напрямом підвищення конкурентоспроможності податкового простору держави є удосконалення процедур подання податкової звітності в електронному вигляді. В даному випадку проблема криється у самій підготовці звітності, яка є складною у заповненні, часто змінюється, а програмне забезпечення не завжди вчасно адаптується до прийнятих змін. Ще одним важливим аспектом у блоці ендогенних напрямів підвищення конкурентоспроможності податкової політики України є продукування відповідального ставлення платників податків до податкових зобов'язань, формування в них вищого рівня податкової свідомості та культури. Також доцільно обґрунтувати напрями підвищення конкурентоспроможності податкової політики держави у сфері пільгового оподаткування, прозорого розподілу бюджетних видатків, формування податкових стимулів раціонального використання природних ресурсів тощо. Однак до найважливіших напрямів слід віднести формування сприятливого інституційного середовища оподаткування та наближення бюджетно-податкового законодавства до законодавства Європейського Союзу.

РОЗДІЛ 3.

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ ФІСКАЛЬНИХ ВІДНОСИН

3.1. Зарубіжний досвід податкової політики в умовах активізації децентралізаційних процесів

Сучасна система оподаткування в Україні формувалась протягом останніх десятиріч. Вона відіграла свою позитивну роль на етапі становлення України як незалежної держави. Однак подальший розвиток ринкових відносин та поглиблення ринкових перетворень все більше підкреслюють наявні в ній недоліки. На жаль, поки що діюча податкова система є не зовсім досконалою і не повністю відповідає вимогам часу.

На критичному етапі нинішньої реформи, коли основною рушійною силою економічної політики є те, що країна безпосередньо зосереджується на підвищенні добробуту, активізації підприємництва та малого бізнесу, посиленні ринкового нагляду для стимулювання національної економіки, виникає нагальна потреба реформування економічної політики. Система оподаткування, встановити послідовне, стабільне та обґрунтоване податкове законодавство.

Основною характеристикою фінансової самостійності місцевого бюджету є володіння фінансовими ресурсами та можливість автономного управління, обсяг якого відповідає функціям і завданням, покладеним на місцеву владу. Одним із важливих питань формування місцевих бюджетів сьогодні є забезпечення збалансованого розвитку регіонального соціально-економічного розвитку та формування взаємозв'язків між бюджетами, з метою підвищення фіскальної самокупності шляхом посилення бюджетної децентралізації [49].

В умовах упровадження фінансової децентралізації питання самодостатності місцевих органів влади вимагає структурної перебудови фінансових ресурсів, що покликана забезпечити самостійність місцевих бюджетів. Система адміністрування податків та зборів, що існує, не відповідає реальному соціально-економічному стану та не здатна забезпечити принципи збалансованості, самостійності та субсидіарності бюджетної системи України. Факти свідчать про те, що деякі нещодавно запроваджені податкові норми недостатньо ефективні, а надмірні фіскальні витрати обмежують інвестиційну діяльність бізнесу. Перерозподіл бюджетних податкових надходжень, що забезпечує найбільші надходження до місцевих бюджетів, перешкоджає створенню найсприятливіших умов для розвитку бізнес-середовища. У цьому випадку важливо підтвердити перспективи подальшого оподаткування, запроваджені в процесі реформування бюджету та податкового законодавства, під час використання потенціалу місцевої громади.

Зарубіжні країни пройшли еволюційний шлях розвитку оподаткування та бюджетних систем, запровадили ефективні методи та методи процесу управління місцевим бюджетом, збирання та управління податками [51, с. 70]. В цьому контексті негативний зарубіжний досвід також може бути корисним для вироблення ефективної політики формування місцевих бюджетів в нашій країні. Втім, повне запозичення навіть найкращих механізмів та способів побудови місцевих бюджетів не обіцяє позитивних змін в українському суспільстві. Отож, зміна підходів до формування системи самоврядування повинна бути поміркованою і узгодженою із історичним досвідом, сучасним станом та цілями розвитку зазначеної системи.

Провідні європейські країни наділяють органи місцевої влади дуже високим рівнем фінансової автономії. Це дозволяє місцевим органам зовсім не залежати або слабо залежати від бюджетів центральних адміністрацій.

До таких країн належать Швеція, Іспанія, Австрія, Швейцарія.

У цих країнах фінансова незалежність місцевих бюджетів знаходиться в інтервалі від 70% до 98%. У Фінляндії, Франції, Бельгії значення цього показника коливається від 55% до 70%.

Для зарубіжних країн характерною є, як правило, є три- або чотирирівнева система бюджетів [52].

Наприклад, у Швеції діє трирівнева бюджетна система, а саме: бюджет центрального уряду, бюджет провінції та комунальний бюджет. Фінляндія, Норвегія та інші країни приймають трирівневу бюджетну систему. Франція реалізує чотирирівневу бюджетну систему, яка включає: бюджет центрального уряду, регіональний бюджет, бюджет департаментів і бюджет комуни. Німеччина також має чотири рівні бюджету: федеральний бюджет, земельний бюджет, регіональний бюджет і бюджет громади. У Сполучених Штатах чотири основні рівні: центральний, штатний, окружний та міський, а також деякі додаткові рівні, пов'язані з функціонуванням цільового адміністративного утворення.

Поділ місцевих бюджетів на два самостійні функціональні типи є типовою практикою для всіх розвинених країн — місцевих поточних (адміністративних) бюджетів та місцевих бюджетів розвитку (інвестиційних) [53, с. 79].

Доходи місцевого поточного бюджету створюються за рахунок місцевих податків і зборів, а також обов'язкових платежів та інших доходів. Доходи бюджету розвитку формуються із муніципальних (комунальних) позик, банківських кредитів та інших джерел.

Головним джерелом надходжень до бюджетів місцевих урядів зарубіжних країн є власні доходи, в той же час коли для України є характерною невелика частка власних доходів, що свідчить про низький рівень фінансової незалежності органів місцевого самоврядування. Тому, наша держава повинна забезпечити достатні та стабільні власні фінансові ресурси органам місцевої влади. Потрібно збалансувати фінансові ресурси місцевого самоврядування України із його функціями та компетенціями, змінити пропорції розподілу

джерел податкових надходжень між центральною та місцевою владами відповідно до тих функцій, які вони виконують. Загальним стратегічним напрямом повинно бути посилення зацікавленості місцевих органів влади в залученні як можна більшого обсягу самостійних ресурсів, а також в зростанні ролі власних джерел наповнення місцевих бюджетів.

Основна роль у формуванні доходів бюджетних систем зарубіжних країн належить податковим надходженням. Вони використовуються державою як основоположний інструмент перерозподілу національного доходу, а також є основою дохідної бази у таких ланках фінансової системи, як державний бюджет та місцеві фінанси, спеціальні урядові фонди .

Центральні органи держави користуються найбільш значними із загальнонаціональних міркувань податками, а за місцевою владою закріплені менш важливіші податки, які одночасно і є визначальними для формування місцевих бюджетів.

Розрізняють наступні моделі розподілу податків між бюджетами різних рівнів [54, с. 44]:

1. Модель пайового розподілу основних податків між різними адміністративними рівнями влади, що відображено в законодавчих актах, і відповідне закріплення цих часток за рівнями системи бюджетів. Така модель частково є характерною для Німеччини.

2. Модель застосування спільної бази оподаткування різними рівнями влади. При такій моделі, кожен рівень влади встановлює свою ставку на основі однієї бази оподаткування, а загальна ставка оподаткування є сумою відповідних податкових ставок різних рівнів влади. Ця модель характерна для Швеції.

Необхідно зазначити, що власні доходи місцевих бюджетів у демократично розвинутих країнах є в прямому значенні власними, тобто такими, що не включаються до складу доходів вищестоящих бюджетів і, таким чином, не регулюються зверху.

Основу їх фінансової самостійності складають місцеві податки ті місцеві надбавки до загальнодержавних податків, отож застосування терміну «податкова автономія» стосовно місцевих бюджетів іноземних країн цілком правомірно.

Отже, в розвинутих країнах місцеві податки та збори, як правило, мають доволі високу питому вагу в загальній сумі надходжень органів місцевої влади. У світовій практиці місцеві податки і збори є основою дохідної частини місцевих бюджетів більшості держав (рис. 3.1).

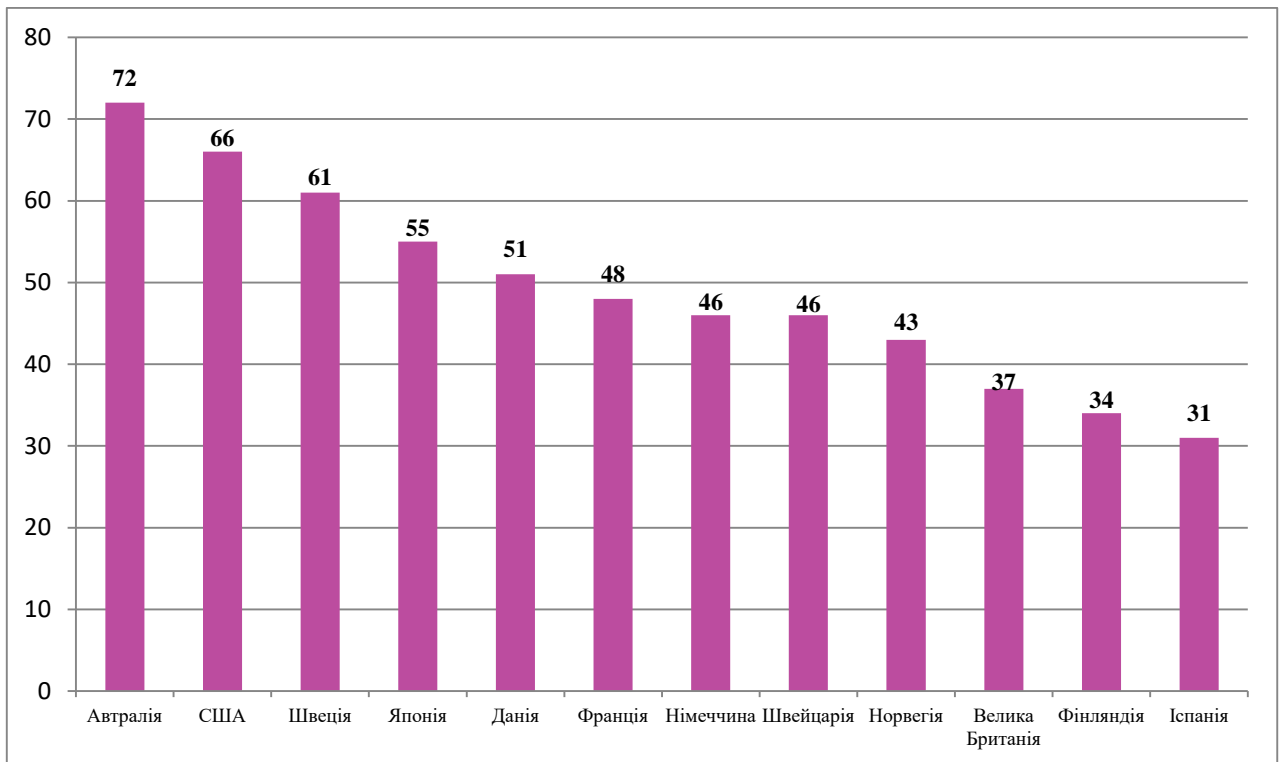

Рис. 3.1. Часта місцевих податків і зборів у доходах місцевих бюджетів розвинутих держав, % [55]

Місцеві податки складають в загальній сумі доходів місцевих бюджетів Австрії – 72%, США – 51%, Швеції – 61%, Японії – 55%, Франції – 48%. За рахунок місцевих податків формується 66% муніципальних доходів у Данії, 46% – у Німеччині, 46% – у Швейцарії, 43% – у Норвегії, 37% – у Великій Британії, 34% – у Фінляндії і 31% – в Іспанії [55].

Кількість місцевих податків та зборів в різних країнах відмінна. У більшості розвинених країн, передбачена можливість застосувати численну

кількість місцевих податків, зокрема у Бельгії – близько 100, в Італії – близько 70, у Франції – понад 40 і в Німеччині – 5 [56].

Однак у Великобританії лише один податок стягується з нерухомості – землі, будівель, установ, магазинів, фабрик і заводів, але не стягується податком із сільськогосподарських земель, будівель і церков.

Іншою країною з меншою кількістю місцевих податків і зборів є Японія. Є три основні типи місцевих податків: корпоративний муніципальний податок, податок на прибуток підприємств і рівний податок.

У Сполучених Штатах стягуються місцеві податки, такі як місцевий прибутковий податок, податок з продажу, податок на прибуток підприємств, податок на спадщину та податок на майно [57].

Більшість доходів надходить з таких основних джерел: податок на доходи фізичних осіб, податок на майно, податок з продажів.

Органи місцевого самоврядування у федеральних країнах більш незалежні у здійсненні місцевих податків. Тому в Сполучених Штатах кожен штат має свою власну податкову систему, незалежну від федерального уряду. Державний бюджет отримує найбільше надходжень від податків на прибуток підприємств та роздрібних підприємств та податку з продажу. Місцеві органи влади в унітарних країнах, як правило, користуються меншою автономією у здійсненні місцевих податків.

Для більш детального опису іноземних місцевих податків умовно поділимо їх на кілька груп.

Перший включає, на нашу думку, найважливіший податок на місцевому рівні за кордоном. Серед них найпоширенішими є податки на нерухоме майно, місцеві непрямі податки (податок на споживання та податок з продажу), прямі податки на прибуток фізичних та юридичних осіб, а місцеві подушні податки стягуються рідше [58].

Податки на нерухоме майно рахуються найефективнішими на місцевому рівні. У Франції, Литві, Угорщині, Нідерландах платниками податку на нерухомість мають можливість бути і власники і орендарі нерухомості.

Цей податок сплачується фізичними та юридичними особами, але платниками цього податку можуть бути тільки юридичні особи (в Данії та Ірландія), або тільки фізичні особи (у Великобританія і Словенії).

Податок на майно справляє найвагоміший внесок в дохідну частину бюджетів іноземних країн. Частка податку в структурі податкових надходжень місцевих бюджетів у Великобританії складає 99%, в Іспанії та Франції 30-40%. [59, с. 90].

Податки на майно є основним податком місцевих бюджетів і таких країн, як Англія та Португалія. Особливістю цього податку є те, що його базою оподаткування є справедлива вартість майна. Сплативши цей податок, можна встановити зв'язок між вартістю майна та доходом платника податку.

У деяких європейських країнах, таких як Фінляндія, Греція, Данія та Люксембург, податки на нерухомість становлять невелику частину доходів місцевого бюджету – менше 10% їх загального доходу. У Бельгії, Латвії, Литві, Польщі та інших країнах, Словаччина, Словенія. Проте в Естонії, Великобританії та Ірландії ця частка становить майже 100%. Вивчення зарубіжного досвіду з цього питання корисно для України [60].

До другої групи слід віднести прибутковий податок з громадян, який можна вважати одним з найдосконаліших видів фіскальних інструментів. Щодо стягнення місцевого прибуткового податку, то виділяють такі два основні способи які мають як переваги, так і недоліки:

1. База оподаткування та ставка оподаткування місцевого податку на прибуток визначаються органом місцевого самоврядування самостійно. Його перевага в тому, що він дозволяє краще коригувати податок на прибуток відповідно до конкретних завдань конкретної громади. Однак обчислення та стягнення власного податку на прибуток на місці може зайняти дуже багато часу.
2. Інший спосіб – місцевий прибутковий податок – це лише додатковий податок до загальнодержавного. Цей метод відносно простий за

технологією, але державне регулювання бази оподаткування може не відповідати місцевим інтересам, що є його недоліком.

Незважаючи на деякі ускладнення з обчислення і стягнення цього виду податкових платежів, він все ж таки являється одним з найбільш оптимальних для формування місцевих ресурсів. Це підтверджується тим, що в окремих країнах спостерігається тенденція до зростання частки цього податку в податкових доходах місцевої влади, наприклад в США частка місцевого прибуткового податку в загальній сумі доходів місцевих органів влади останніми роками зростає до 12%.

В Україні останнім часом також зростає частка цього податку, яка повністю зафіксована в місцевому бюджеті, що викликало дискусію щодо віднесення цього податку до місцевих податків. Це підвищить стабільність та надійність наповнення доходів місцевих бюджетів.

До третьої групи іноземних місцевих податків належать податок з продажу, податок на додану вартість та податок на роздрібну торгівлю.

Описуючи особливості місцевих податків з продажів, ми помітили, що у світовій практиці існують два набори податків:

- Загально застосовні, включаючи податок з продажу, податок на додану вартість та податок на роздрібну торгівлю;
- Спеціальний податок на споживання, що сплачується лише при реалізації певних продуктів.

Вчені цей податок вважають найменш досконалим фіскальним інструментом, так як він більше за інші податки має вплив на відносні ціни, зокрема, він накопичується в вартості товарів, тому загальна сума зобов'язань з цього податку залежить від кількості етапів на шляху їх просування від виробників до кінцевих споживачів.

Зважаючи на це, податки з обороту витіснили технічно досконаліші податки – податок на додану вартість та податок на роздрібний продаж.

Хоча податок на додану вартість вважається одним з найкращих непрямих податків, та він, як правило, не застосовується на місцевому рівні.

Однак, податок на роздрібний продаж використовується як місцевий, а не загальнодержавний. В США він є основним джерелом власних доходів на рівні штатів.

Недолік податку на роздрібний продаж полягає в тому, що він гірше, ніж прибутковий податок, враховує платоспроможність населення.

Четверта група податків, які залежать від місцевих бюджетів, — це екологічні податки та місцеві податки на душу населення, які застосовуються в багатьох країнах і зазвичай становлять незначну частку в загальних доходах місцевого бюджету. Наприклад, місцеві податки на душу населення включають деякі префектурні та міські податки, які стягуються з резидентів Японії. В Україні комунальні податки також можна розглядати як спеціальний подушний податок.

Хоча з точки зору оптимального оподаткування середньодушовий податок є достатнім фіскальним інструментом, і його використання не призведе до надмірного податкового навантаження, але вони не є основним джерелом місцевого доходу. Причина в тому, що податок на душу населення, очевидно, не враховує платоспроможність громадян, а також не враховує правила виплати пільг їх населення, які перешкоджають реалізації державних програм. Тому більшість із них громадськість вважає несправедливими.

Багатий досвід оподаткування місцевими податками та зборами має Франція. У цій державі система місцевих податків та зборів налічує чимало складових, основою якої є: земельний податок на забудовані ділянки, земельний податок на незабудовані ділянки, податок на прибирання територій; професійний та податок на житло; податок на озеленення, мито на автотранспортні засоби тощо.

Основними місцевими податками в Німеччині є промисловий податок і податок на майно.

При використанні промислового податку як прибуток, так і капітал (у вигляді основних засобів) оподатковуються і сплачуються юридичними особами та фізичними особами-юридичними особами.

Податкова система Іспанії поєднує федеральні, регіональні та місцеві податки. Серед них регіональними можна назвати податок на майно (майно), податок на азартні ігри, податок на воду та податок на воду. Проте більше 12% доходів обласного бюджету формує група податку на майно, до якої входять податки на рухоме та нерухоме майно: майно, майно, майно, отримане у спадок чи дарування.

Враховуючи досвід Польщі, зміни в бюджетному та податковому законодавстві, що відбулися на початку 2015 року, сформували систему доходів місцевого самоврядування, щоб місцеві податки можна було локалізувати в комунальному бюджеті. В той же час, джерелами формування доходів повітів і воєводств є надходження від податків з доходів фізичних і юридичних осіб.

Власні доходи гмін формуються з доходів від місцевого оподаткування, доходів з майна та ін. До податків, які складають місцеве оподаткування належать: податок від нерухомості, сільськогосподарський податок, транспортний податок, лісовий податок, податок на доходи фізичних осіб, податок від спадку і дарувань та податок від цивільно-юридичної діяльності. Гміни мають право встановлювати розмір місцевих податків і зборів, але в межах, визначених законодавством. Тобто, гміни не мають права впроваджувати нові або ліквідувати вже існуючі види податків.

Орієнтація на польський досвід в проведенні бюджетної і податкової реформ, де наголос було зроблено на максимальне врахування інтересів громад найнижчого рівня (гмін), не враховує того факту, що в Україні існують набагато більші відмінності (гуманітарні та фінансові) між регіонами, ніж в Польщі [61].

Реформа місцевого оподаткування має бути зосереджена на максимізації та стабілізації доходів місцевих бюджетів, налагодженні ринкових механізмів з урахуванням інтересів підприємств та реалізації соціально справедливої податкової політики. Проте ці базові нормативні акти як основа податкової системи в Україні запроваджені не в повній мірі. Місцева система податків і

зборів потребує вдосконалення відповідно до принципу оптимального оподаткування, визначеного фінансовою наукою в країні та за кордоном.

Порівняно з розвиненими країнами світу, Україна все ще залишається країною, яка зберігає екстенсивний метод економічного розвитку, що призводить до нерозумного та неефективного використання місцевих бюджетів. З метою покращення використання українських місцевих бюджетів особливу увагу слід приділити європейському законодавству.

3.2. Систематизація векторів реформування податкової політики України

Сучасний стан ринкового середовища України визначається складними процесами розвитку економіки, що вимагає проведення відповідних реформ у національній податковій системі. Останнім часом питання щодо визначення підходів до вдосконалення податкової системи перебувають в центрі уваги наукової та громадської думки. У сучасних умовах система оподаткування фізичних та юридичних осіб в Україні має ряд суттєвих недоліків: слабка соціальна спрямованість податку на доходи громадян, малоефективна спрощена система оподаткування доходів юридичних та фізичних осіб, надмірність податкового тягаря, що є однією з причин фінансової нестабільності підприємств, зменшення сукупного попиту та частини податкових надходжень до бюджету, економічна криза. Крім цього, велика кількість пільг та постійні зміни податкового законодавства перешкоджають стабільному функціонуванню податкової системи [62, с.185]. Сучасна податкова система не може повністю гарантувати реалізацію цілей державної політики чи прав і цілей платників податків. Деякі недоліки в процесі його створення призвели до того, що оподаткування не в повній мірі відіграє свої фіскальні чи стимулюючі функції. Основна проблема полягає в тому, що при створенні системи не були повністю враховані теоретичні та практичні засади оподаткування, які сформувалися на основі сотень років міжнародного досвіду.

ПДВ потрібно динамічно знижувати. По-перше, тому що: цей податок є єдиним непрямим податком з основних груп; він є ненадійним податком, особливо під час кризи; його використання супроводжується відомими зловживаннями (контрабандний імпорт і фіктивний експорт); потік експортних компаній Кошти відволікаються; це призводить до нерівномірного розподілу податкового тягаря, а основними платниками є найбідніші верстви населення. Значення цього податку за шість років пропонується зменшити до 12%.

Щодо акцизного податку, то одним із напрямів роботи податкової служби і Департаменту з питань адміністрування акцизного збору і контролю має бути наближення законодавства з питань справляння акцизного збору до міжнародних стандартів. Сфера застосування акцизів, як свідчить світова практика і рекомендують спеціалісти МВФ, має обмежуватися певною кількістю товарів, серед яких алкоголь, тютюнові вироби, автомобілі, нафта і нафтопродукти, запасні частини для автомобілів.

У чинному податковому законодавстві України це вже передбачено. На сьогодні до переліку вітчизняних підакцизних товарів входять транспортні засоби, нафтопродукти, спирт та алкогольні напої, тютюнові вироби, пиво, а також високооктанові кисневмісні добавки до бензинів.

Типовими порушеннями законодавства є: торгівля без наявності ліцензії; відсутність акцизних марок чи реалізація продукції з фальсифікованими марками або марками старого зразка; відсутність супровідних документів та документів, що підтверджують якість алкогольних напоїв чи тютюнових виробів; торгівля на торговельних площах менше ніж 20 квадратних метрів; недотримання мінімальних цін на алкогольні напої. На важливості стягнення акцизу в пунктах відвантаження товару виробником споживачу наголошують фахівці МВФ, оскільки при цьому ефективно забезпечується повнота справляння податку, мінімізація адміністративних витрат і запобігання зловживанням. В Україні також запроваджено принцип сплати акцизного збору за місцем виробництва підакцизної продукції. Податкове зобов'язання зі сплати акцизного збору до бюджету виникає у підприємства-виробника за подією, що настає раніше: або надходження коштів за продукцію, або відвантаження продукції [63].

У цілому аналіз непрямого оподаткування дозволяє виділити певні умови, існування яких ставить під сумнів ефективність використання непрямих податків у країні, або які ускладнюють його функціонування та позитивний вплив на формування доходів бюджету.

Зовнішня торгівля, особливо імпорт товарів, має незначний ефект. У більшості розвинених країн податки на імпорт є основним джерелом доходу від податків на додану вартість і загальних непрямих податків. Висока частка агропромислового комплексу. Функціонування агропромислового комплексу є невід'ємною частиною продовольства країни, а отже, і невід'ємною частиною національної безпеки, тому в основному регулюється і належить до національного протекціонізму. Роздрібна торгівля країни забезпечується широким колом дрібних торговців. У податковій практиці роль видатків в управлінні та оподаткуванні має тенденцію до зростання. Кількість малих підприємців ускладнює управління та впливає на цілісність їхніх витрат та надходжень до бюджету.

Низький рівень бухгалтерського, фінансового та податкового обліку та звітності. Цей фактор майже в основному впливає на кінцевий (чистий) дохід від непрямих податків після сплати відшкодування ПДВ. І знову ж таки це є причиною високих витрат на справляння таких податків як з боку платників податків, так і податкової служби. Відсутня ефективна та неупереджена податкова служба. Це безперечно стосується й усіх інших податків, але щодо непрямих податків, злагоженості податкової, митниці, Міністерства фінансів і Міністерства економічного розвитку і торгівлі, НБУ є важливою практичною умовою обґрунтованості та повноти справляння непрямих податків. На жаль, більшість із зазначених факторів зустрічається у практиці вітчизняного оподаткування, що вимагає накопичення знань та порад для вдосконалення та оптимізації оподаткування в загальній системі економічного розвитку.

Іншими словами, статус непрямого оподаткування України має декілька основних характеристик: зниження фіскальних можливостей при наповненні бюджету; недобудова системи управління, особливо податку на додану вартість; критичний рівень погашення бюджету та взаємної заборгованості з податку на додану вартість; платники податків та бази оподаткування Недостатнє покриття ;

високий рівень ухилення від сплати податків за законними та фіктивними причинами; непрозора діяльність митниці як органу сплати непрямих податків; неналежне планування та прогнозування надходжень до бюджету з непрямих податків.

Поряд із проблемами непрямого оподаткування, слід відмітити значну проблематику в системі прямого оподаткування, при чому найбільші проблеми спостерігаються в системі оподаткування фізичних осіб та прибуткового оподаткування. Слід відмітити, що на сучасному етапі економічного розвитку нашої країни найактуальнішими проблемами в сфері оподаткування доходів фізичних осіб можна вважати: застосування пропорційної ставки в оподаткуванні доходів фізичних осіб; недоцільне використання податкової соціальної пільги; заробітна плата «у конвертах»; надмірне податкове навантаження; недосконалість податкового законодавства; масове ухилення населення від сплати податку на доходи фізичних осіб. Сьогодні багато уваги приділяється проблемам пропорційного оподаткування доходів громадян за основною ставкою на рівні 15% [64], адже використання даної пропорційної ставки податку на доходи фізичних осіб на протязі більш ніж п'ять років не підтвердило вихідні передумови відмови від прогресивної шкали - помітного збільшення доходів та масового виведення їх з тіньового сектора не відбулося. Це пов'язане, перш за все з тим, що пропорційна система, хоч би якою справедливою вона не видавалась, не може забезпечити рівномірність податкового навантаження, гарантувати принцип нейтральності податку за значного діапазону доходів.

Має низку недоліків система оподаткування прибутку підприємств. Сучасна політика оподаткування прибутку має низку істотних вад, через що не змогла стати надійним джерелом прогресивних починань незалежної держави. Проблеми справляння податку на прибуток є наслідком тих недоліків, які притаманні нинішній системі оподаткування прибутку [65]: наявність двох паралельних обліків – бухгалтерського та податкового: їх взаємозв'язок на сьогодні є однією з найважливіших проблем, котра вже багато років обговорюється обліковцями; безсистемне надання економічно необґрунтованих пільг по податку на прибуток. Таки пільги не можна назвати

ефективними стимулами чи регуляторами підприємницької діяльності. Досвід розвинутих країн свідчить, що поширення форми підтримки підприємства, як пільги на податок з прибутків, не є перспективною; хибне трактування моменту отримання доходу у законодавстві; надмірне податкове навантаження. Ця проблема є причиною багатьох інших проблем як податкового так і економічного характеру. Вона мотивує платників шукати способи ухилення від оподаткування, розвиває тіньовий сектор, збільшує корупційні можливості, тощо [66].

Для того, щоб податкова система краще гарантувала принцип соціальної справедливості та дбала про власне матеріальне становище, необхідно створити пільгові умови для малого бізнесу з низькими доходами та забезпечити працевлаштування членів сім'ї.

Наприклад, за рахунок розрахунку мінімальної суми річного доходу, з якої не буде вираховуватися єдиний податок, це може бути 150 000 грн. у рік, що дасть змогу зняти відповідальність з держави за створення робочих місць та мотивувати самостійно піклуватися про свій фінансовий стан шляхом створення робочих місць для себе і членів сім'ї. Для того, щоб знайти кошти на компенсацію витрат за пільговими умовами від зменшення єдиного податку необхідно подолати тіньовий сектор економіки [67].

Для подолання тінізації економіки необхідно: створити більш привабливі, ніж в інших державах, умови для інвестування й залучення фінансових ресурсів; прийняти законодавчі акти, що посилюють захист приватної власності, комерційної та банківської таємниці, забезпечують правову захищеність підприємців; посилити відповідальності правопорушників; реорганізувати систему державного управління з метою збільшення оперативності реагування на швидкі зміни макроекономічної ситуації; здійснення комплексної податкової реформи [68].

Національна політика зміцнення економічної безпеки країни та ліквідації економічної тіні має стати важелями та стимулами для посилення діяльності суб'єктів господарювання, підвищення рівня життя населення, поступового соціально-економічного розвитку країни. Із зниженням рівня економічної тіні

зростатиме база оподаткування за рахунок залучення додаткових коштів в економіку, тобто підвищиться якість національних послуг, підвищиться рівень соціальних стандартів для всього населення. Зменшення тиску на заробітну плату, посилення відповідальності правопорушників та якісна податкова реформа підвищать інвестиційну привабливість України, тим самим залучивши додаткові кошти від іноземних інвесторів та повернувши робочу силу, яка зараз працює за кордоном.

Разом з тим вважаємо, що реформування податкової політики має, в першу чергу, бути направленим на вирішення таких завдань як:

- побудова стабільної, зрозумілої та єдиної податкової системи;
- встановлення правових механізмів взаємодії усіх її елементів та учасників у межах єдиного податкового простору;
- створення раціональної податкової системи, що забезпечує збалансованість загальнодержавних і приватних інтересів, сприяє розвитку підприємництва, активізує інвестиційну діяльність та є каталізатором нарощування національного багатства країни та добробуту населення;
- зниження загального податкового навантаження;
- формування єдиної податкової правової бази;
- удосконалення відповідальності за недотримання законодавства;
- спрощення адміністрування податків та зборів тощо.

Також доцільно навести основні можливі напрями реформування податкової політики України, на які на сьогодні потрібно звернути пильну увагу і проводити у цих межах ґрунтовні науково-практичні дослідження (табл. 3.1).

Зауважимо, що ефект буде тоді, коли буде дотримуватись комплексність та виваженість у прийнятті тих чи інших політичних рішень [69].

Наша держава знаходиться на важливому етапі державотворення і формування власної фіскальної моделі. Вимоги, які ставляться євроінтеграційними пріоритетами часто суперечать локальним внутрішнім потребам держави.

Пріоритетні вектори реформування податкової політики України

№	Заходи	Коротка характеристика
1	Реформування державної податкової служби	Можливість застосування ризик-менеджменту, смарт технологій, сервісних підходів в оподаткуванні.
2	Використання прогресивної шкали оподаткування доходів громадян	Платники податків з високим рівнем доходу можуть і повинні оподатковуватися більш ефективно, і не менш важливо побудувати більш широке сприйняття справедливості в оподаткуванні.
3	Розширення бази оподаткування ПДВ	Шляхом перегляду пільг, уніфікації та/або перегляду в сторону зменшення ставок оподаткування, підвищення податкової дисципліни (дотримання податкового законодавства) тощо, що буде більш ефективним та справедливим аніж підвищення основної ставки оподаткування.
4	Податкові стимули	У межах міжнародної податкової конкуренції в усьому світі існує тенденція до зниження ставок корпоративного податку. Однак потрібно пам'ятати, що просте зниження ставок податків – важливий, але далеко не головний крок у створенні ефективної податкової системи. Також лише зниження податкових ставок автоматично не призводить до виходу суб'єктів господарювання з «тіні»
5	Міжнародне структурування бізнес-процесів	Розміщуючи бізнес процеси з виробництва товарів або послуг у країнах з більш дешевими ресурсами, додану вартість, створену в результаті цих бізнес-процесів, компанії штучно акумулюють на бізнес-процесах, пов'язаних з управлінням, та розміщують їх на територіях з низьким або нульовим рівнем оподаткування. Саме це є каталізатором у потребі перегляду податкової законодавчої бази
6	Підвищення ефективності та публічності державних витрат, що фінансуються за рахунок податків та зборів	Такий захід сприятиме підвищенню рівня довіри громадян та може вплинути на добровільне дотримання податкового законодавства, підвищення податкової культури та грамотності населення.
7	Діджиталізація фіскального простору України	Сприятиме збільшенню ефективності оподаткування, раціональному розподілу та перерозподілу валового внутрішнього продукту, зрівноваженому економічному розвитку, збалансованому бюджету, покращенню суспільного добробуту та забезпеченню національної безпеки.

Тому необхідно шукати виважені компроміси між фіскальною ефективністю та соціальною справедливістю в оподаткуванні. Ми переконані, що ключовими завданнями у сфері податкової політики нині є зниження рівня тіньової економіки, розширення бази оподаткування та формування

сприятливого податкового середовища для бізнесу, що в кінцевому результаті має забезпечити зростання добробуту населення

Висновки до розділу 3

Отже, враховуючи зарубіжний досвід для наповнення дохідної частини місцевих бюджетів варто: змінити базу оподаткування податку на нерухоме майно, дозволити органам місцевого самоврядування встановлювати нові економічно обґрунтовані неподаткові платежі, ввести новий податок на благоустрій міста, проводити переоблік та індексацію земельних ділянок, ліквідувати заборгованість із заробітної плати і збільшити розмір заробітної плати, здійснювати обов'язкове середньострокове планування доходів місцевих бюджетів.

Комплексно сформулювати та ефективно реалізувати програму заходів щодо вирішення найважливіших проблем вітчизняної податкової політики можливо за рахунок здійснення конкретних заходів в межах податкової реформи, зокрема: поступового зниження податкового навантаження за рахунок розширення бази оподаткування і зміни ставок основних прямих і непрямих податків; остаточного приведення складу і структури чинної системи податків у відповідність з практикою європейських країн; зміни пропорцій в оподаткуванні факторів виробництва і споживання; забезпечення справедливості в оподаткуванні; підвищення регулюючого потенціалу окремих податків; врегулювання проблем застосування спеціальних режимів оподаткування з вимогами ЄС; удосконалення механізму стягнення внесків на соціальне страхування; реформування податкової служби, системи адміністрування податків і податкового контролю тощо.

ВИСНОВКИ

Внаслідок проведеного наукового дослідження хочеться зробити висновки з приводу перспектив розвитку економіки та податкової політики на сучасному етапі функціонування суспільства. Пандемія коронавірусу змінить світ назавжди. Зазначимо, що Стівен Уолт, професор міжнародних відносин в університеті Гарварда відмічав, що “пандемія посилить державу і зміцнить націоналізм”. Шившанкар Менон, науковий співробітник Brookings India зазначив, що “за допомогою з боку уряду сьогодні звертаються навіть лібертарианці”. Робін Ніблетт, директор британського Королівського інституту міжнародних відносин, в свою чергу підкреслив, що “коронавірус примусить уряди, компанії та суспільства зміцнювати здатність виживати в умовах економічної самоізоляції”. Річард Хаас, президент Ради з міжнародних відносин вважає, що “пандемія коронавірусу принаймні на кілька років змусить держави зосередитися на тому, що відбувається всередині їх кордонів. Очікується рух в бік самодостатності, ще більшу опозицію по відношенню до масової міграції та зниження готовності вирішувати загальні регіональні і глобальні проблеми, такі як зміна клімату. Це буде пов'язано з необхідністю виділяти ресурси на відновлення звичного способу життя вдома і боротися з наслідками економічної кризи всередині власної країни” [70].

Тим не менше, Україні, як незалежній державі з майже 30 літньою історією, з огляду інституціональної парадигми функціонування і розвитку економіки, необхідно створити інститут податку, який упорядковував би відносини економічних агентів суспільства з приводу фінансування діяльності держави по забезпеченню суспільних благ і визначав би обмеження, в рамках яких повинна здійснюватися їх діяльність. Для його побудови громадянам суспільства, в першу чергу, слід визначити суспільні блага, їх перелік, якість, які повинні забезпечуватися державою і фінансуватися шляхом податків. Ситуація, що склалася в країні і світі показала, що посилюватиметься роль держави і зміцнюватиметься націоналізм, країни поступово будуть приходити

до економічної самоізоляції. Для обґрунтування кількості і якості суспільних благ в суспільстві повинні пройти широкі дискусії, в ході яких визначиться коло суспільно наданих державою благ в обмін на сплачені громадянами податки. Проаналізувавши думки провідних фахівців-економістів можна стверджувати, що Україна на період подолання наслідків кризи повинна податкову систему будувати на основі аналогової моделі максимальних податків із застосуванням фіскально-перерозподільчого типу податкової політики.

Результатом застосування цієї моделі буде підвищення податкового навантаження на економіку та населення. У свою чергу, це дозволить країні забезпечити високий рівень соціальних витрат і значних державних інвестицій в економіку, а також забезпечити значний соціальний баланс у суспільстві, тобто рівні доходи між найбагатшою та найбіднішою частинами населення після сплати податків. Застосування цієї політики найбільш очевидне в скандинавських країнах, де високий податковий тягар супроводжується безпрецедентною соціальною відповідальністю держави перед своїми громадянами. Скандинавська ринкова економіка, орієнтована на суспільство, характеризується високим ступенем концентрації та жорстким контролем сплати податків, особливо діяльності з використанням національних ресурсів. Однак високі податки не обтяжували населення цих країн, вони поверталися громадянам у вигляді високого соціального забезпечення.

Комплексно сформувані та ефективно реалізувані програми заходів щодо вирішення найважливіших проблем вітчизняної податкової політики можливо за рахунок здійснення конкретних заходів в межах податкової реформи, зокрема: поступового зниження податкового навантаження за рахунок розширення бази оподаткування і зміни ставок основних прямих і непрямих податків; остаточного приведення складу і структури чинної системи податків у відповідність з практикою європейських країн; зміни пропорцій в оподаткуванні факторів виробництва і споживання; забезпечення справедливості в оподаткуванні; підвищення регулюючого потенціалу

окремих податків; врегулювання проблем застосування спеціальних режимів оподаткування з вимогами ЄС; удосконалення механізму адміністрування соціальних платежів; реформування податкової служби, системи адміністрування податків і податкового контролю.

Необхідно запровадити чіткі інституційні норми оподаткування, позначити виважені унормовані правила, за якими платникам буде комфортно виконувати свої обов'язки зі сплати податків. Важливо, щоб держава, здійснюючи податкову реформу, враховувала інтереси платників податків – фізичних і юридичних осіб (зменшення податкового навантаження), громад (залучення фінансових ресурсів для здійснення самоврядування), усього громадянського суспільства, їх готовність позитивно сприйняти пропоновані зміни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрущенко В. Л. Фінансова думка заходу в ХХ столітті: теоретична концептуалізація і наукова проблематика державних фінансів: монограф. Львів: Каменяр, 2000. 303 с.
2. Регіональна фіскальна політика: теоретичні засади та практичні домінанти реалізації в Україні: монограф. під ред. А.І. Крисоватого. Тернопіль: Економічна думка, 2012. 402 с.
3. Гомон М.В. Податкова політика держави та принципи її формування. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2016. Вип. 11. С. 673-676.
4. Іванов Ю., Крисоватий А., Десятнюк О. Податкова система: підруч. МОН України. К.: Атіка, 2006. 920 с.
5. Іванов Ю.Б. Функції податків та податкове регулювання. *Формування ринкової економіки України*. 2009. Вип. 19. С. 36–43.
6. Руденко Ю.М. Сутність податкової політики держави та вплив громадянського суспільства на її вироблення та реалізацію. *Держава та регіони*. 2017. № 3 (59). С. 94-99.
7. Онищенко В.А. Податковий контроль: (основи, організація). *Вісник податкової служби України*. 2012. № 44. С. 18-26.
8. Податкова політика: теорія, методологія, інструментарій: навч. посіб. за ред. д-ра екон. наук, проф. Іванова Ю.Б., д-ра екон. наук, проф. Майбурова І.А. Харків : ВД «ИНЖЭК», 2010. 492 с.
9. Баранник Л.Б., Піскова Ж.В. Нова парадигма розвитку податкової політики в Україні. *Філософія. Культура. Життя*. 2015. Вип. 42. С. 112-122.
10. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 р. № 2755-VI. Верховна Рада України. URL: <http://minrd.gov.ua/nk>.
11. Баранова В. Податкова система: навч. посіб. Одеса: ВМВ, 2014. 344 с.
12. Сідельникова Л., Костіна Н. Податкова система: навч. посіб. 2-ге вид., перероб. і доп. К.: Ліра-К, 2013. 604 с.

13. Податкова політика України: стан, проблеми та перспективи : монограф. за ред. З.С. Варналія. К.: Знання України, 2008. 675 с.
14. Юрій С.І., Бескид Й.М. Бюджетна система України: навч. посіб.: НІОС, 2000. 396 с.
15. Поснова Т.В., Циганкова С.Л. Особливості здійснення бюджетно-податкової політики та шляхи її вдосконалення. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. № 3. С. 71–75.
16. Клепанчук О.Ю. Фіскальна політика як інструмент регулювання економіки. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2014. Вип. 24.5. С. 250-256.
17. Юрій С.І. Сучасні тенденції розвитку європейського оподаткування та новітня парадигма податкової політики в Україні : монографія / С. Юрій, А. Крисоватий, Т. Кощук. Тернопіль: Вид-во ТНЕУ, 2010. 292 с.
18. Сірант М.М. Гармонізація податкового законодавства Європейського Союзу в умовах реалізації договору про Асоціацію України та Європейського Союзу. *Jurnalul Juridic National: Teorie Si Practica*, 2018. № 2 (30). С. 186-189.
19. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27 червня 2014 р. Верховна Рада України. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/984_011
20. Вікторчук М.В. Напрями гармонізації місцевих податків і зборів в Україні відповідно до законодавства Європейського Союзу. *Часопис Академії адвокатури України*. 2015. Т. 8, №3. С. 10-17.
21. Розпорядження КМУ «Про схвалення Стратегії реформування системи управління державними фінансами на 2017-2020 роки» від 8 лютого 2017 р. № 142-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/249797370>.
22. Дем'янчук І.А. Теоретичні основи фіскальної політики в умовах економічного спаду. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2015. Вип. 4. С. 822-825.

23. Соф'їн М. До проблеми визначення поняття фіскальної політики в Україні в умовах Євроінтеграції. *Підприємство, господарство і право*. 2019. № 7. С. 162-166.
24. Чепінога В.Г. Економічна теорія: підручник. Київ: Юрін-ком Інтер, 2011. 656 с.
25. Теліщук М.М. Податкова діяльність держави як детермінанта регіональної економічної політики. *Причорноморські економічні студії*. 2020. Вип. 52-2. С. 86-92.
26. Островецький В.І. Бюджетно-податкова політика України в умовах децентралізації: доходи місцевих бюджетів. URL: <http://www.chumachenko-readings.org/download/2017/9-Ostrovetskii.pdf>
27. Бочі А. Чи виживуть бюджети ОТГ у боротьбі з коронавірусом. *Економічна правда*. 2020. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2020/04/16/659472/>
28. Кужелев М.О., Житар М.О. Особливості формування державної фінансової політики в умовах європейської інтеграції України. Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. 2015. № 2. С. 154-163.
29. Реформування податкової системи України: сучасні виклики та орієнтири: монографія / за заг. ред. П. В. Пашка, Л. Л. Тарангул. Київ : Новий друк, 2015. 570 с.
30. Річні звіти про виконання Державного бюджету України за 2015-2020 рр. Державна казначейська служба України. URL: <https://www.treasury.gov.ua/ua/file-storage/vikonannya-derzhavnogo-byudzhetu>
31. Бугай Т. В., Нечипоренко А. В. Податкові надходження у системі доходів Державного бюджету України // Реформування податкової системи України відповідно до європейських стандартів: зб. матер. наук.-практ. конференції (м. Ірпінь, 18 грудня 2012 р.). Ірпінь : НУДПСУ, 2012. С. 43-46.

32. Нечипоренко А. В. Роль бюджетної політики на сучасному етапі економічного розвитку України // Актуальні економічні, фінансові та правові питання в умовах євроінтеграції та глобальної конкуренції: зб. матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Ірпінь, 26–27 лютого 2019 р.). Ірпінь : Університет ДФС України, 2019. С. 90-93.
33. Третьякова О. В. Вплив податкової політики на економічний стан та подальший розвиток країни. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки»*. 2014. Вип. 5. Ч. 4. С. 147-149.
34. Першко Л. О., Козлов В. Г. Проблеми формування податкової політики в Україні // Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Основні напрями удосконалення бухгалтерського обліку, аудиту та оподаткування в умовах євроінтеграції» (м. Харків, 15 травня 2020 р.). Харків : ХНТУСГ, 2020. С. 170-173.
35. Нечипоренко А.В., Панченко І.В., Мороз Л.О. Стан і перспективи розвитку податкової політики України. *Бізнес Інформ*. 2021. №5. С. 348-354.
36. Норт Д. Інституції, інституційна зміна та функціонування економіки. Київ : Основи, 2000. 198 с.
37. Желай О. В. Інституціональне забезпечення координованої реалізації податкової політики на сучасному етапі розвитку українського суспільства. *Економіка, управління та адміністрування*. 2020. № 1. С. 104-107.
38. Балаба А. Г., Кожевников Р. К. Нова сучасна стратегія податкової політики України // Управління публічними фінансами та проблеми забезпечення національної економічної безпеки : збірник тез Міжнародного податкового конгресу (м. Ірпінь, 3 грудня 2020 р.). Ірпінь : УДФСУ, 2020. С. 940-943.
39. Commission Decision 13 May 2009 Intel. D. COMP. 2009. 37/990. 3726.; Case T-201/04 Microsoft v. Commission. *European Court Review*. 2007 II-3619.

40. Угода Про Асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/984011/page10>.
41. Consolidated versions of the Treaty on European Union and the Treaty on the Functioning of the European Union 2012/C 326/01. Title VIII Economic and monetary policy, Chapter 1 Economic policy, Article 126 & Protocol No 12 on the excessive deficit procedure. Access mode: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:12012E/TXT>
42. Названо країни Євросоюзу з найбільшим держборгом. Кореспондент. URL: <https://ua.korrespondent.net/business/economics/3964715-nazvano-krainy-yevrosouizu-z-naibilshym-derzhborhom>
43. Annual government finance statistics. Total general government revenue. Eurostat Database, European Commission. Access mode: <http://ec.europa.eu/eurostat/data/database>
44. Касперович Ю.В. Напрями удосконалення бюджетно-податкового регулювання в Україні на засадах імплементації Європейського досвіду. К. Відділ фінансової безпеки НІСД, 2019. Випуск №60. URL: <http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/budzhet-47768.pdf>.
45. Офіційний веб-сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
46. Пшик Б. І. Роль фіскального простору у забезпеченні інклюзивного розвитку регіону: теоретичний аспект дослідження. *Ефективна економіка*. 2020. № 5. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7869>
47. Швабій К. І. Вплив глобалізації на систему оподаткування та податкову політику України. *Стратегічні пріоритети*. 2019. № 1(10). С.137-144.
48. Romanyuta E. Systematization of tax strategies for shadow economy prevention under conditions of globalization. *EUREKA: Social and Humanities*. 2017. Volume 4 (10). P. 44-51.

49. Власюк О. Пріоритети реформування та напрями перспективного розвитку міжбюджетних відносин в умовах бюджетної децентралізації в Україні. К.: НІСД, 2019. URL: http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/Prior_reformuv_Shemaeva-6cb4e.pdf.
50. Авалов З. Децентралізація і самоуправління у Франції; Від реформ Бонапарта до наших днів: політ. дослідж., 1995. 347 с.
51. Сапожніков В. Б. Практика і проблематика фінансового забезпечення органів місцевого самоврядування. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 11. С. 69–71.
52. Бориславська О., Заверуха І., Захарченко Е. та ін. Децентралізація публічної влади: досвід європейських країн та перспективи України. Швейцарсько-український проект «Підтримка децентралізації в Україні – DESPRO. К.: ТОВ «Софія». 2018. 128 с.
53. Бикадорова Н. О. Податкові доходи у фінансовій децентралізації місцевого самоврядування. *Економічні науки. Серія: Облік і фінанси*. 2010. Вип. 7(1). С. 74-83.
54. Козенко А. О. Особливості збалансування місцевих бюджетів в Україні. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Сер.: Економічні науки*. 2017. № 2. С. 40–45.
55. Чухно І.А. Визначення джерел фінансово-економічного забезпечення державного управління розвитком сільських територій в сучасних умовах. *Ефективна економіка*. 2018. № 3. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2018_3_43.
56. Луніна І.О. Формування місцевих бюджетів на основі принципу еквівалентності: шлях до ефективної бюджетної системи України. *Фінанси України*. 2014. №9. С. 14-19.
57. Луцик А. І., Дмитрів В.І. Податок на нерухомість – тест на демократичність. *Інноваційна політика*. 2009. № 3. С. 130-135.

58. Макогон В.Д. Бюджетне регулювання у системі соціально-економічного розвитку України. *Вісник ДДФА: Економічні науки*. 2014. №1 (31). С.26-31.
59. Мацук З. А. Фіскальний федералізм як децентралізована модель формування бюджетного регулювання в Україні. *Фінанси, облік і аудит*. 2017. Вип. 1. С. 81-94.
60. Молдован О.О. Як провести успішну податкову реформу: досвід Словаччини для України. *Дзеркало тижня. Україна*. №38. 15 жовтня 2015 р. URL: http://gazeta.dt.ua/ECONOMICS/yak_provesti_uspishnu_podatkovu_reformu_dosvid_slovachchini_dlya_ukrayini.html.
61. Бурда В.Є., Петрянч Л.В. Теоретичні аспекти бюджетної децентралізації як одного з механізмів формування ресурсної бази місцевого самоврядування. *Економіка та держава*. 2020. № 5. С. 167-170.
62. Шкарупа О.В. Аналіз проблем та напрямків удосконалення системи оподаткування в Україні. *Механізм регулювання економіки*. 2018. № 1. С. 185-191.
63. Яловий Г.К. Реформування податкової системи України – важливий та необхідний крок переходу до постіндустріального суспільства. URL: <http://www.ela.kpi.ua/bitstream/123456789/4552/1/15.pdf>
64. Хіміч К.І., Маркова Л.Г. Досвід адміністрування податків у країнах з розвиненою економікою та можливості його адаптації в Україні. *Вісник Дніпропетровської державної фінансової академії: Економічні науки*. 2015. С. 150-156
65. Чернякова Т.М. Проблеми в оподаткуванні прибутку підприємств. URL: http://www.rusnauka.com/34_NIEK_2010/Economics/75407.doc.htm
66. Іващук І. О., Войцешук А.Д., Запихляк В.З. Просторові асиметрії регіональної економічної інтеграції. *Економічний аналіз*. 2019. Т. 27(3). С. 266-275.

67. Податкова модель України. 2021. URL: <https://knute.edu.ua/file/NjY4NQ==/e92b9ce03f06c76a91e232073f0165d9.pdf>
68. Курінний В.Г., Аспекти розвитку податкової системи України. Матеріали Міжнародної наукової-практичної конференції «Економіка і менеджмент 2019: економіко-управлінські аспекти розвитку соціально-економічних систем». Дніпро: Біла К. О., 2019. Том 8, с. 48-49.
69. Актуальні напрями реформування вітчизняної податкової системи. Інститут Податкових Реформ. URL: <https://ngoipr.org.ua/news/aktualni-napryamy-reformuvannya-vitchyznyanoi-podatkovoyi-systemy/>
70. Піскова Ж.В., Цуркан І.М. Обриси зміни парадигми податкової політики України. *Науковий вісник Мукачівського державного університету*. 2020. Вип. 1 (13). С. 205-211.